

שער ב.

במחבר ובנפרד ובזכרון מזה שישתנה ומה שלא ישתנה

דע כי רב מה שיבא בהתחבר ובהמשך הדברים פתח ממה שהוא על משקל
ארץ או על משקל זולתו מן המשקלים והרמיונים ישתנה בעמוד עליו ובהפרד אל
קמץ, ויש שיהיה הדבר האחד מזה בקצת המקומות נפרד בענין כמחבר; והמין
כזה כי ארץ משתנה ברוב מקומות האתנה וסוף פסוק אל הקמץ ויש שיהיה
עוד בהם פתח, ויקרה כזה עוד בזולת שער ארץ ובפעלים החולפים ממה שיהיה
על משקל קָל, ר"ל שיהיה בנפרד קמץ כלו. ויש שישתנה רמיונים אחרים בעמוד
עליהם אל הציר והסגול ואל זולתם עוד כאשר תראה אותו בשער הזה; ואלה
המקומות נזכרים במסורת; ומשער ארץ מה שאינו משתנה כל עיקר ר"ל מה שלא
יהיה לעולם באתנה וסוף פסוק כי אם פתח כאשר הוא בהמשך הדברים כמו
נדר וחבן וספר ואפר ומלך ומלח, יצורו חרם (מיכ 2 נ) ובטה, ובין
ערר (נחשית לנ יג) ועוד המאכלת כי אחריותו על רמיון ארץ*) אלה כולם
זולתם גם כן יבואו באתנה וסוף פסוק כאשר המה בזולת אתנה וסוף פסוק
מהיות קצתם בציר וקצתם בסגול וכבר זכרו זה והרומה לו במסורת חכמי הסופרים
ואין ענין לזכרו הנה, ויגוי שהערונו עליו לקחת אותו ממקומו, אבל מה שהצורך
אביא אל זכרו הנה ממה שהוא בהפרד בחלוף מה שהוא בהתחבר הוא כמו
השתנות רוב הפעלים החולפים והעתידיים בהפרד מה שהם בהתחבר, וזה כאמרו
בהתחבר ויבדל בארץ (דברים כח ח) והיטבך ויהיבד (ס ל ה) בשבא ההתחבר
ותחת הבית ונאמר בהפרד ושכב בשלמחו ויבדל (ס כד יג), וברכך ויהיבד
(ס 2 יג) בסגול; ונאמר בהפרד אביך קבד (ס לנ) וההקשה שיהיה בהתחבר
קנך בשבא על משקל אשר קרך (ס כה יז), הוא עשך ויכנך (ס לז ו) כי
הוא פועל הולך כמוהם, אפס כי הם שמשו בו בהפרד בסגול כמו שנאמר
בהתחבר צור יליד חשי (ס לניח) ובהפרד שמע לאביך זה יליד (עליו כג כנ),
ונאמר בהפרד ושב — את שבוךך ויהיבד (ס ל ג) ע"מ ושכב בשלמחו וברכך
והמשפט בהתחבר שיהיה בשבא ע"מ וברכך בארץ; ויאמר בהפרד כאשר
השביבך (נחשית כ ו) והמשפט בהתחבר להיות בשבא ופתח, ונאמר כי לא אתך
מאסו כי אחי מאסו (ע"ל ח ז) בקמץ בהפרד והוא זקף כי הנפרד הרבה פעמים
שיהיה בוקף. ונאמר בהתחבר כי גברי עלינו (ע"ל יח כנ) ובהפרד מאריות גברי
(ס ח כנ), ועוד ושמרו — את השבח (שמות לא יו) אכל בערים וישפיו
(נחשית מא לה), אשר ביוי (נמדנר לא לה) ואת כל חילם ביוי (ס ט), ויטהרה
ממקד דמיה (ויקרא יז ו) וכפר — ויטהרה (ס ח), לקשי לחם משנה (שמות יוכנ)
לפי אכלו לקשי (ס יח), ויחי יעקב (נחשית מז כח) כאשר שמעת אחת יחי
(דברים ד לג), ויחאבלי העם (נמדנר יד לה) ויחאבלי (שמות לג ד), באו מלכים
גלחמו או גלחמו (זפטיס ה יט), מה יקבד לבך (ליוז טו יב) ומשם יקבד (דברים
ל ד), תרועה יקבדי (נמדנר י ו) ואם באחת יקבדי (ס י ד), אשר יקבדי (שמות

(*) וכן אמר קהלת, לרדה, ותחי לו לאומנת וע"פ שצאן באתנחתא וס"פ אינן
יולדן משימתן ומקדחתן בסגול וכל ללכת נר מן חד פסוק סס הם צנים ללכת
(קבלת ח ז) וזין זולתו, והמחבר קלר דבריו ורצה בטעמי המקרא.

כה ג) ממחציתם תקחי (נמדנר לא כט), באש ישרפי (ויקלס כ יד) באש תשרפו (ס ח לנ), תשרפו להקריב לי (נמדנר כח נ) אך את שבחתי תשמרו (זמות לא ג), ירציו מים (זמות ל כ) ובקרבכם אל המזבח ירציו (ס ט נל), זאת החיה אשר תאכלו (ויקלס יח נ) אתה תאכלי (ס ג), ואדברה באונייהם (דנרים לא כח) ואדברה (ס לנ), ואת אלה תשקצו (ויקלס יח ג) ואת נבלתם תשקצו (ס יא); ובצווי ועזה ידגו — הרגי (נמדנר לא י), קסדי עסדי (נחוס נ ט), קסלי את הבשר (ויקלס ח לא) ואת אשר תבשלו בשלי (זמות יו כג). והמקור למען ענתך לנסתך (דנרים ח ג) ולמען נסתך (ס יו). בצאתך משעיר (זופטים ה ד) שמח זבולן בצאתך (דנרים לג יח). ובשמות סקיפד אל חנה (קבלת י ה) ברח לך אל סקיפד (נמדנר כד יח), שידך טובח (דנרים כח לא) בבכר שידך (ס טו יט), שידך לא תורע (ויקלס יט יט) קצירך בשידך (דנרים כד יט), וספד אשר הכית (זמות יו ה) נטה את ירך בספד (ס ח ה), רצד ורע אביך (עזלי כו י) שלחת רצד (זמות כז כח). נביא ספרד (דנרים יח טו) מחלה ספרד (זמות כז כח), ושחי את גבלך (זמות כג לא) והרחבתי את גבלך (ס לד כד), על כל קרבנד (ויקלס נ ג) מנחה מרחשת קרבנד (ס נ ז), ואל אשת עסיפד (ויקלס יח כ) חשפט עסיפד (ס יט טו), וחברר נא אספד דברי אספד (ס"ח כה כד), לא חתן חסיפד (תכלים יו י) לאיש חסיפד (דנרים לג ח). ובכנוי אני ה' אלהיכם — כי קדוש אני (ויקלס יח טד). — וממה שישחנה בהפרר ממה שהוא בהחבר אהר ואחת, כי רב מה שיבואו בהחבר שחונע אלף (כל) אחד מהם (דנרים כה ה) בפחח גדול אך בהפרר בפחח קטן וזה ידוע וגלוי. ורע כי רוב הנפרד יהיה באחנה ובסוף פסוק ויש שיהיה קצתו בוקף, ויש שינהגו הסגול ר"ל הטעם הסמוך לורקא בהפרר מנהג אלה כאשר נאמר וחשכה ה' עשך נוטה שמים ויסר ארץ (יעזיה נח ג) בקמץ גדול כאשר יהיה באחנה וסוף פסוק, ועוד וקבצתם מירכתי ארץ (ירמיה לא ח) ועוד הגה החיה ה' אותי כאשר ידבר (יחזקאל יד י) בצרי תחת בית *) דבר כאשר יהיה באחנה וסוף פסוק, והמסורת עליו לוח וכל אחנה וסוף רכוותיה, ונאמר בחרו לכם היום את מי תעבדון (ס כד טו) בואו המשך כאשר יהיה בהפרר, ונאמר חמשים ללאח עשה ביריעה האחת (זמות לו יג) בפחח קטן כאשר הוא באחנה וסוף פסוק, ועוד טרם ישבני (נלחזית יט ד) בקמץ כאשר הוא באחנה וסוף ועוד ויאמר עלי לשמואל לך שרב (ס"ח ג ט) והם שלשה קמוצין ספרה אותם המסורת ושלשתם בענין עצמו, אחד מהם ויאמר לא קראתי שוב שרב (ס ג ה) והוא באחנה, והשני ויאמר לא קראתי בני שוב שרב (ס ג ו) והוא בסוף פסוק, והשלישי זה אשר זכרנו ונהגה המלה והוא בסגול מנהגה באחנה וסוף, וכמו זה עוד משם נקטי (נמדנר כח ג). ורע כי מה שיהיה על משקל ארץ וחבואו עליו דא ההודעה והוא בזולת אחנה וסוף כי הוא נשאר על בנינו, לא ישחנה ממנו כי אם ארץ לברו כי הוא קרה לו דבר נפלא והוא שהם משנים אותו מן הפתחות אל הקמצות בהודיעם אותם, באמה מקום שיהיה הפרד והתחבר, אמרו מן היצר והיא יצא אשור (נלחזית י יח), ישבו ליצר דימו

(*) וכ"כ דק נמכלל סד נ וכ"כ נדפוס יאן ונמקלס ספרים כ"י מזוייקים כפי מה שכתוב נ"ט וכ"כ נעמתי בטקלס: ויש אחד מהן נמקלס אשר כל נסגול פתח ספרקל ונקמץ נלירי כהה כחיה ה' אותי כאשר דבר ניסועז ואין זולמו עכ"ל.

(יחזקאל כ י), לגור בארץ באנו (נחלזית מו ד*). וכבר הנהיגו מלכות בהתחבר מנהגם בהפרד, כאשר הנהיגו מלכות בהפרד מנהגם בהתחבר, כאשר זכרנו בתחלת השער הזה מן המלות אשר לא תשתנינה, והמלות ההם כמו אמרו צור חפיו בו (דנריס לו לז) הוא הדין להיות בשבא תחת הסמך כמו ד ל יו שוקים (עזלי כו ז), כי הוא מחובר בטעם בלתי נפרד ועוד כי כך חפיה נפשי (תכלים מ ז) ועוד ישפסו הם (שמות יח כו), לא תעבירי מזה (רות כ ח), ישלי אהלים (ליוט יב ו). וממה שהוא דומה למין השער הזה מה שהנהיגו בו המחבר מנהג הנפרד והנפרד מנהג המחבר כתבם מס אשר הם פרוצים (נחשית ז יג) והוא באחרית המלה בצורת המס אשר תחלת המלות ובאמצעם וכתבם גם כן נון מן סערה (ליוט ט ו) על הדרך הזה ובהפך זה כתבו מס לסרבה המשרה (ישעיה ט ו) והוא באמצע המלה בצורת המס אשר באחרית המלות.

שער בא

זה שער הסמיכה היחשית.

רע כי היחש יקרא אל אבי האב ואל המשפחה ואל הארץ ואל המלאכה, ויש שיחשו אל זולת המשפחה למאורע או לדבר יפול למיחוש עם אשר יחיש אליו; ובאשר יחיש אל שם נפרד חוסף באחריתו יוד ליחס ותשנה תחלתו ואפשר שלא השנה תאמר ביהם אל עבר לאברהם העברי (נחלזית יד יג), ואל גבל, הגבלי (יכושע יג ה) ואל אדום, אדומי (דנריס כג ח), ואל רכב רכבי (ישעיה לו כד), דן הדני (שופטים יג כ), גד בני הגדי (נמדנר לד יד), אשר האשרי (שופטים ח לנ); ואמרו על דרך זרות ואל האשורי (ש"כ כ ט) אמר בו החרגום ועל בית אשר, מכיר מכירי (נמדנר כו כט), שאול השאולי (ש"כ כו יג), חמל החמולי (ש"כ כו כח); אבל היחש אל ימין הוא היפטי (מ"ט ז כא) שלא על דרך ההקשה וכן היחש אל שמאל השמאלי (יחזקאל ד ד) שלא כהקשה גם כן, ואפשר שהיתה רעם ביחש אל ימין יפני להפריש בינו ובין היחש אל בנימין כאשר אמרו איש ימיני (לכתר כ ה) והנהיגו על השמאלי מפני שזה לעמת זה והיתה ההקשה להיות כמו הנוך משפחת החנני (נמדנר כו ה). וכבר מצאתי במשנה מה שדומה לשמוש הזה והוא אמרם במסכת פרה (פ"ח טז), אמר רבי יהושע לא שמעתי אלא שלשית, אמרו לו מה לשון שלשית, אמר להם כך שמעתי סתם, אמר בן עזאי אני אפרש אם אומר אתה שלשית לאחרות במנין וכשאתה אומר שלשית בה שלוש שנים. כיוצא בו כרם רבעי א"ל מה לשון רבעי, אמר להם כך שמעתי סתם, אמר בן עזאי אני אפרש אם אומר אתה רבעי לאחרים במנין וכשאתה אומר רבעי בן ארבע שנים", והפרשו בין שני הענינים בהשתנות השתי מלות. ואם יהיה בשם הנפרד מאומה מאותיות החוספות חשאהו כאשר הוא ויחיש אל הכל ותאמר כיחוש אל חצרון חצרוני (נמדנר כו ו), זבולן וזבולני (שופטים יב יב), ארמון ארמוני (נחלזית כה כה), ישוב ישובי (נמדנר כו כד), יכין יכיני (ש"כ כו ככ), יאיר יאירי (ש"כ כ כו). ואם חתיה החוספת הדיא דומה לסמן הקבוץ חגרגנה ויחיש אל שאר השם כאשר אמרו

(*) וכמו כן דפס (יחזקאל טו ו) הארץ (יכושע ג טו) ונקטן סהל לפי שאין עותיות עט סתלים כדגס הלאו לכיות סחר סל הידיעה.

ביחש אל מצרים מצרי (שמות כ יט) ואל ספרוים (ט"ז יז כד) ספרוים (שם יז, לא), ואמרו
 ביחש אל אפרים, האפרתי אתה (שפטים יז ה) גרעו הויר והרמם והוסיפו חו על
 דרך הוירות ודמה ליחש אל אפרת הוא בית לחם (נחלזית מח); כאשר נאמר
 ודוד בן איש אפרתי (ש"ז יז יכ*), אפס כי אמרו ביחש אל שעלכין (יהושע יט מט)
 שם מקום, השעלכני (ש"ז כג לב) ולא גרעו החוספת אשר היא דומה לסימן
 הקבוץ וכאשר בארנו איכות זה בזכרון בניני השמות הרבעים (דף 75). ואם
 יהיה השם אשר ייוחש אליו מורכב משני שמות הושמו שם אחד שלם ר"ל שלם
 שחבר ביניהם בנקוד או בחבור אם יהיה סוף השם הראשון ממה שלא ינקד ר"ל
 אם יהיה אות רפה תיחס אל כלל השם ההוא כאשר נאמר ביחש אל גלעד
 והוא שם מורכב משני שמות ר"ל מאמרו הגל הזה עד — על כן קרא שמו
 גלעד (נחלזית לו מח) וחבר ביניהם בנקוד ר"ל בשבא אשר תחת הלמר, והמקום
 הזה הוא ארץ הגלעד עצמו ואם נשחנה מבנינם (נ"א מבטאו) וכו נקרא האיש
 גלעד ונאמר ביחש אליו הגלעדי (שפטים יח), מלכיאל המלכיאלי (נמנדר כו מכ),
 ישראל הישראלי (ויקרא כד י) אחירם האחירמי (נמנדר כו לח) איעור האיעורי
 (שם כו לו), יחלאל היחלאל (שם כו כו), יחצאל היחצאלי (שם כו מח), אשריאלי
 האשריאלי (שם כו לא); וכן אם יהיה אחר משני השמות נלוה אל השני אפס
 הושמו שם אחד אע"פ שלא חבר ביניהם בנקוד ולא בחבור ייחס גם כן אל
 כלל השם, אך כאשר יודיעוהו יודיעו המחבר אליו מהם בלבד כאשר נאמר ביחש
 אל בית לחם בית הלחמי (ש"ז יז) ויוחש אל שני השמות והזכאה ההודעה על
 השני מהם ונאמר ביחש אל בית שמש בית השמשי (ש"ז ו יד), אבי עזר אבי
 העזרי (שפטים ו יח), בית אל בית האלי (ש"ז יז לד); ואמרו האחירמי האיעורי
 בהבאת ההודעה על השם הראשון מפני ששמו השני שמות שם אחד שלם
 ויחשו אליו על שני הפנים ר"ל שאמרו התשעי לחדש התשעי (זכריה ז ח), אביעזר
 הענהותי (דב"ח כז יז) והביאו ההודעה בתחלת השם כאשר שמו השתי מלות
 מלה אהת שלמה כמו גלעד וישראל והדומה להם, ופעם גרעו השם הראשון
 להקל ויחשו אל השני מהם בלבד כאשר שמו אותם במכתב שני מלות כאמרו
 ויהי איש מבן ימין (ש"ז ט ט) ואמרו איש ימיני (חפתי כ ה), וכן עשו ביחש
 אל אבל מחולה (שפטים ז כב) והוא שם מורכב משני שמות האחד מהם נלוה
 אל השני ר"ל שגרעו השם הראשון להקל ויחשו אל השני ואמרו בחלי המחלתי
 (ש"ז כח ח). וכבר מצאנו בדברי רבותינו כשמוש הזה והקלות הזה ר"ל שאמרו
 ביחס אל בית לחם לחמיות באמרם מלודיות ועד לחמיות בחצי לוג (כלים פז ט"ז).
 ודע כי אמרם אבי העזרי ראה על שאביעזר (יהושע יז נ) אינם אצלם שם אחד
 על השלמות ר"ל שאין חבורו גמור אבל הוא כמו בית שמש ובית אל ואם אינו נהג

(*) וכן כתב הרמב"ם בפירושו נחלז' מ' קוץ על הפרטים: וזאת הטעם פעם היא ליחס
 המקום הנקרא חפרת ופעם חפרת ממשפחת חפרים, וחפרת שם חפרת כלל כן חפרת
 (דב"ח כ"ט) ונקרא המקום על שמה כמו חפרים עכ"ל וכתב החכם ר' וולף כיידנהיים
 ז"ל בס' העלמים: וזה לא יתכן שהרי יעקב לא היה חי בעלמים כ"א שבע עשרה שנה
 וכלל נולד בעלמים שהרי לא חפר נפ' ויגש עם הבאים ליעקב בעלמטה, וזה גם לדעת
 ר"ל שאמרו כי חפרת היא ערים שמו של חור וחמות חפרת וטעם וזכות חפרת של יוכנדי
 שגולדס בעלמיה וז"ל לא יתכן כלל שזכיר יעקב שם חפרת וכתבי וחפרתה שם בדרך
 חפרת היא בית לחם? ועוד ח"ך יתכן שיקרא כלל שם עיר ע"כ חפרת חפרת נעזר
 בעלמים ולא היה לו עדיין חלק ונחלק נחלז' עכ"ל.

בספר המנהג הוה. ואם יהיה בסוף השם יוד דומה ליוד היחש וירצו ליחש אליו יגרעו היוד ההוא ויביאו במקומו יוד היחש בעבור המנע קבוצ' שני נחים רפים, כי יוד היחש רפה גם כן כאשר ביחש אל כמו זה לכרמי משפחה הכרמי לחגי משפחת החגי לשוני משפחת השוני לגוני משפחת הגוני (נמדנר כו). ואם יהיה באמצע השם המיוחס אליו אות כפולה יגרעו, אמרו ביחש אל שפופם השפמי (שס כו לח) כאלו יחשו אל שופם על רמיון היחש אל חופם באמרו ההופמי ואל שוחם השוחמי (שס לו טז). ואם יהיה בסופו אלף נחה יניעוה כאשר אמרו ביחש אל פלוא הפלואי (שס כו ט), ואם בסופו הא רפה לנקבה תהיה במקומה יוד היחס ברוכ דבריהם כאשר אמרו ביחס אל בריעה הכריעי (שס כו מד), חמנה (יכזע טו י) החמני (זופטיס טו ו), צרעה (יכזע טו לב) הצרעי (דכ"ח כ נד), ואפשר שימירו ההא בנן ויביאו עליה יוד היחש כאשר אמרו ביחש אל שלה השלני פוה-הפוני (נמדנר כו כ כג). כי חסרו ההא מפה והמירה כנן ואחר כן חסרו הואו הנעה והשאירו ואו המושך בעבור שהיה זה יוחר קל עליהם מאמרם היפני על משקל השיחמי אלו היו מביאים אותו על העקר או מאמרם הפווי אלו לא היה ממירים, ואפשר שלא יחסרו ההא אך יהפכו אותה חו כאשר אמרו ביחש אל מעכה (נלחזית ככ נד) ויניחו בן המעכתי (ימיס ט ט), וכבר עשו זה קודם היחש עוד באמרם וישב גשור ומעכת (יכזע יג יג); ואמרו העזתי והאשרודי (שס יג ג) והפכו הא עזה לתו כי יתכן אצלם להפוך כל הא נקבה בבחתי הסמיכה חו כאשר אמרו ושכורת ולא מיין (ימיס נל כה) אם אתן שנת לעיני (תכליס קלכ ד); ואמרו ביחש אל מרשה (מיסס ח טו) מיכה המרשתי (שס ח ח), נטפה (עורל כ כב) הנטופתי (דכ"ח כו יג), אבל מחולה (זופטיס ז כב) המחלתי (ז"כ כל ט), וכבר יחסו עוד אל צרעה הצרעתי והאשחאלי (דכ"ח כ ג), ואל נעמה (יכזע טו מז) צופר הנעמתי (חיוכ כ יח); אך אמרם לימנה משפחת הימנה (נמדנר כו מד) אינו יחש אכל השאירו השם כאשר הוא והוריעו אותו אע"פ שהוא שם נודע כאשר הוריעו ארונה (ז"כ כל יו) באמרם הארונה (שס כד יו), שכט המנשה (דנריס ג יג). ואם נסבור באמרו לכרמי משפחה הכרמי לחגי משפחת החגי וזולתם ממה שהוא דומה להם כוה*) לא יהיה רחוק. ואפשר שינהגו כנן באהרית השמות מנהג ההא כהסרם אותה כאשר אמרו ביחש אל נעמן הנעמי (נמדנר כו ט) כאשר יחשו אל נעמה בחסרון ההא. ואם ייחשו אל שם באחריתו ואו רפה ישאירו הואו ויוסיפו אחריה נון כאשר אמרו ביחש אל שילו (זופטיס כה כה) אחיה השילוני (דכ"כ ט כט), ואל גלה (יכזע טו נל) אחיתפל הגילני מעירו מגלה (ז"כ טו יג).

ואם תקבץ השם המיוחס תביא עליו סימן הקבוצ' ר"ל ים לזכרים וזת לנקבות ותכפל יוד היחש כדי שתוכל להניעה בעבור שהיא נחה ויוד הקבוצ' וואו נחים גם כן, ולא יקבוצ' בן שני נחים רפים ואחר כך תכליע אחת שתי היודין בשניה ויוציאם הלשון בפעם אחת כאשר נאמר אלהי העבריים נקרא עלינו (שמות כ ג), ופלשתיים מכפתור (עמוס ט ז), ובנקבה המצרייות, העבריות, וכן עשו: בנקבה הראחת באמרם העבריה, נערה מאביה (רות כ ו), והיתה להם תרומיה (יחזקאל טז יב) כאשר רצו ליחש אל תרומה חסרו הא הנקבה כאשר

(*) ר"ל שהיוד איננו ליחוש רק היה לשם והשאירו לשם כלשון הוה ולל כמו שזכרנו למיל שגרעו יוד אחת מחמת הקצ' שני נחים רפים.

עשו בעת שיחשבו אל חמנה ואמרו החמנה ואחר הביאו יור היהם כפולה כדי שתהיה יכולת להניעה מפני שהיא נחה רפה והא הנקבה נחה רפה; ואמרו משאול תהיה (תכלים כו יג), ועור בה עשירה (ישעיה ו יג) ואלו היו מיתשים אל חמנה או אל מעבה (אשר) היו אומרים החמניה והמעביה בחסרון הא מעבה והא חמנה והכאח יור היחש וסימן הנקבה כאשר עשו בחרומיה; ואם ימירו ההא כחו לא ידגשו היור בעבור שאין צרך מביא לזה כי החו נחה נראה חזקה ואמרו עברית יהודית ישראלית ארומית מצרית עמונית חתית. ואפשר שיחסרו יור היחש מקבוצ הזכרים מפני שכבר עליהם הקבץ היודים ואמרו פלשחים עברים ונסעו הקהלים (נמדנר י כח), ישמעאלים, מואב והגרים (תכלים פג ו), בית הרבכים (ישעיה לה ט); ואפשר שימירו אחת היודין אשר ליחש בקבוצ באלף בעבור שהוא גם כן כבר עליהם מפני הקבץ היודין כאשר אמרו ההגריאים (דכ"ח ה י) הערביאים (דכ"ח י יח). ומאשר התיחשו אל זולת משפחתם למאורע כאשר אמר ואבי עמשא יתר הישמעאלי (דכ"ח כ יז) והיה זה למאורע אם בעבור שדר ביניהם כאשר יחשו עבר ארום אל גח (ע"כ ו י) והוא מכני מררי (דכ"ח יג) או לדבר זולת זה, והראיה על אשר יתר זה מישראל אמרו עליו ועמשא כן איש ושמו יתרא הישראל (ע"כ יז כה) וזאת ראיה מספקת (וכן כחונ כפרז) כמיוחס לדכ"ח כה"כ יז). ואל הענין הזה נטה המשורר,

נא פנת יקרת וערב ממי פרת השבעתיך בתורת משה הקרתי
שאחותי תחשב ואזן לי הקשב ותשובה השב משיבת מדוחי

כלומר חכרו של קרח והצריכה לזה קאפיה (חסרון) וכבר חפשו עליו בזה אנשי דורו (כי רצוני לומר) שישמך הנביא עליו השלם לקרח וכן הוא דבר שצריך לחפשו עליו כי מן הרין שילוו אל הנביא לא שילוו אותו לזולתו; אך לא הרגישו הם לזה והרומה לזה מה שאמר וזלחנו (פרעון מוסי) פרעה של משה, ו אשר היה בזמנו. ומה שהוא דומה למה שזכרנו אמרם דואג האדומי, יחשו אותו אליהם בעבור מאורע, הלא תראה ספור כתוב עליו באמרו ושם איש מעברי שאלו כיום ההוא — ושמו דאג האדומי אכיר הרועים וג' (ע"כ כח ט). ואפשר לבקש למשורר הזה תחבולה אחרת והוא שירצה כאמרו משה הקרתי דחם אל אבי [אביו] והתחבולה היא אשר זקנו וזקן קרח אחד כלומר אשר יתיחסו לזקן אחד (והוא קרח).

ש ע ר כ ב •

זכרון ההבלעה ומעמה ומאיוה ענין התחיבה.

רע כי השתי אותיות הדומות זו לזו כאשר תהיינה סמוכות במלה אחת ונחה הראשונה מהם יתכן להבליעה בשניה, וענין מאמרנו אות נבלעת כלומר אין לה תנועה מכלל בין הנבלעת ובין אשר נבלעת בה, אך ישענו בהם בלשון משענה אחת כי המוצא אחד ואין הפרש ביניהם, וזה כאמרך רבו משערות ראשי (תכלים סט ט), רבו דבריו (סס נה כב), וחדו מואבי ערב (תנחומ ס ט), עקרו רבבו ורככו וחדדו בנח האות הראשונה מהשתיים הדומות זו לזו. ויש שמראים האות הזאת ולא יבלעוהו ואם יהיה נחה, אמרו סבבו את העיר (יכזעז טו), ושמומו עליה (ויקלס כו לב), ואפשר שלא יהיה עקר האות הנבלעת

הנה ויניחנה ואחר יבליענה כאשר עשו בסבבני כמים (תהלים פח יח) אשר עקרו להיות כמו סבבני בכחש אפרים (הושע יב) והניחו הרומה הראשונה והבליענה כי לא יתכן להבליע אות נחה עד שחסור תנועתה כי הלשון אינו מוציא האות הנבלעת ואשר היא נבלעת בה כי אם הוצאה אחת והיא הראיה על אכור התנועה מראות הנבלעת, וכאשר עשו בכי חנני אלהים (נלצית לג יח) אשר עקרו חננני כמו אכלני הממני (ירמיה נא לד) והניחו והבליעו; וכן אם תהיינה השתי אותיות הרומות זו לזו בשתי קצות שתי מלות, ר"ל שתהיה אחת מהנה בסוף מלה והשנית בתחלת מלה שסמוכה אליה, ואין ספק כי הראשונה מהם נחה כי לא יעמרו על נע ושהשניה נעה כי לא יחלו בנה, כי כאשר יהיה כן ולא יבדיל ביניהם טעם יתכן להבליע הראשונה, ודמיון זה אמרך יהושע בן נון. וראיתי מאמר שמחשים אל ראש הישיבה רבינו סעדיה הפיתומי ז"ל אמר בו שיש מן העברים מי שמבליע נון בן ומהם מי שמראה אותה, והנון ההבלע בכל מה שדומה לזה טוב בעיני, ההקשה עליו בזה אמרו בו ירוח צדיק (משלי יח י), ואזל לו (שם כ יד) זה שבחה הבית (רות ז י), צר רוח (הושע סף ז), שלח חשך (תהלים קה כח), ואין מה שיש תחת הריש והזין והלמד והחו מן הטעמים⁽¹⁾ מונע מן ההבדל כאשר חשבו אנשים שהיו אומרים כי הכונה בטעם הזה למנוע ההבלע, ואין הדבר כן כי הטעם אינו מבדיל בין שני המלים והוא גם כן נמצא הרבה כמה שלא תחכן בו ההבלעה כמו בערף כלב (ישעיה סו ג), גרש לך (משלי כג י), ועשק דלים (שם כח ג), פוטר מים (שם יז יד), יקח לב (הושע ז יא), הנח לו (שם ד יז), מי חכם ויבן אלה (שם יד י) וזולת זה הרבה, והוא אם כן במלים ההם לבלי מה שחשבו, וכמוהו יששום מרבר וציה (ישעיה לה) יתכן להבלע מם יששום במם מרבר, וכמהו עור הבישו אליו ונהרו (תהלים לד ו) יתכן אלי להבלע ואו אליו בואו ונהרו; וכן המופתים החוקים על שהוא נכון, מה שהוזהירו עליו רבותינו ז"ל (ברכות טו) לבאר כל שחי אותיות דמות נפלות בקריאת שמע על הדרך הוזהירוהו ר"ל בכל לבבך, על לבבך, בכל לבבכם, עשב בשרך, ואברחם מהרה, על לבבכם, הכנף פחיל, אחכם מארץ⁽³⁾, וזאת ראייה גלויה כי הבאור טוב מן ההבלע בקריאת שמע בלבד וכאשר יהיה הבאור יותר טוב ההבלע אינו אסור אך מעלתו פחותה, ועוד כי מה שיחרו בזה ק"ש ראייה כי הוא מותר בוולח, והיה ההבלע אפשר בכל המלות האלה אע"פ שהטעם מפריד בקצתם בין שחי אותיות הרומות כאשר הוא מפריד בין הכנף ובין פחיל ובין אחכם ובין מארץ, מפני שקריאת שמע קוראים אותה

⁽¹⁾ ר"ל שני טעמים וכ"כ ד"ק בטכנול דף פ' ודעה מ"ג לדברים ד לג וליתחזקל כ"ב ל. ודעת הסדקדקים שקריאת מלות האלה לא מלעיל ולא מלעיל לגטרי רק בהעמדה טוענת בשני הטעמים, ודעת החכם נער בספרו תורת חמת דף כז כי טעם מרכלות בפסוקים האלה ובאלה חזן חלף געיות נקדחות העמדות ונחות על תיבות יוללות כלרי ומלעיל, כדי שיענה כהן הקורא ויעמיד את תנועת הלרי של תנועת ותעטע כסנול וכן תתיבות יוללות על אות גרונית ע"ג.

⁽²⁾ ובשני פסוקים האלה חזן שני טעמים חף כי נפגשו ב' אותיות דומות, ולזה דעת המחנך כר"ם שיתכן כהן ההבלע חף בפסוקים שגזירים בשני טעמים.

⁽³⁾ כרם המחנך הביא בפסוקים האלה כסדר המקרא וכנוסחת השאלות פ' עקב, ובעמלה הם שלם כמדרך כמו שסעיר כרם רא"ב.

בעת החפלה בלי טעמים מפרידים בין קצת מלוויה לקצתם. וההבלע גם יתכן אצלי בכל שתי אותיות שהן קרובות במוצא אע"פ שאינם מחרמות כשהיו בשתי קצות שתי מלות כאשר אמרנו, ודמיון זה ויתן לי את מערת המכפלה (נרדאית כג ט) כי יתכן בעיני להבליע הנון ויתן בלמד לי בעבור קרבתם במוצא למי שהוא רוצה בזה, [ובן] לך אל — נמלה עצל (מצלי ו ה) ועוד אם נא מצאתי חן בעיניך אל — נא (נרדאית יג ג) איננו רחוק אצלי הבלע כל אחת מהשתי למדין בכל אחת מהשתי הנונים, וכמו זה מאריך זכרם (תהלים לד יו), יחפץ ונבו (ליוט ט י), כי יתכן אצלי הבלעת הצדי ביון בעבור אשר מוצאם קרוב או שיהפכו הצדי לזין ויבלעוהו בה, וכן אמר בכסף וזהב (תהלים קה לו) ובמה שדומה לו; וכן לא אמנע מהבליע האות הנחה במה שסמך לה כשהיה מוצא קרוב אע"פ שהם במלה אחת כמו והעבטת גוים רבים (דנריס עו ו) כי הבלעת הטיח בחו אחר הפכה לחו איננו נמנע מאצלי, וכמו זה והמעטתים (יחזקאל כט יו), ושחתם בזה (ע"ל יד לד), ובוה אקיש על כל מה שדומה לזה. ואמרת שיתכן מבלי שאגזור בו, בעבור שלא פגעתי ער העת הואת צח שאבטח בקבלתו בסחון גמור שאקבל ממנו המקרא, אבל אני סומך בריקות המלות על הספרים המדויקים, וכבר בא לידי מהם מקרא ירוש' למית ואחרת בבלי'ת. ועל ספרי החכמים גם כן בטחוני בזה, וכבר ראיתי מהם ספרים לקצת הירושלמיים, ועל המסורת גם כן אני סומך בו; ואין מה שזכרתי שלא פגעתי מחכמי הקבלה מי שאבטח בקבלתו מקצרי ועצלתי לדרוש ולחקור, כי אחם ידעם חקרי והשתרלותי על הדרישה מימי עלומי, אבל גרלנו בפאה הרחוקה הואת אשר אין חפץ בה, ועל כרדי לא ראיתי מי שזה תארו; וכלל אומר כי אפילו לא היה מנהג להבליע מה שהכשרתי להבליעו לא היה הכשרו נמנע אצלי הקשה על הבלעתם נון בן נון, כי מן ההבלעה מה שמביאה עליי ההקשה כאשר אהה רואה, וממנה מה שבא שלא על דרך ההקשה כאשר תראהו בשער הזה עור. ומה שבא עור מן ההבלע על דרך ההקשה אמרו ונתנוך בידם (זופטיס טו יג), הליועץ למלך נתנוך (דכ"ב כה יו) ברגשות נון המדברים בעבור הבלע הנון אשר היא למד הפעל בה והעקר ונתנוך על משקל במה קבענוך (פלדאכי ג ט), וכמהו ונתנו את כנתינו (נרדאית לד יו) העקר בו ונתנו ע"מ וישכנו אחכם ולקחנו — והלכנו (ס), וכמהו ולנו בגבעה (זופטיס יט יג) משפטו ולנו, בצל רליוחיו חשכנה (יחזקאל יז כג) העקר בו חשכנה ע"מ רדכי חצרנה (מצלי כג כו) וחערנה (נרדאית טז ג) חפלנה (יחזקאל ל כה), הנון הראשונה למד הפעל ר"ל מן שכן והשניה סימן קבוץ הנקבות, ובעונותינו נתנו (עורל ט ז) העקר נתנו ע"מ נשמדנו (ע"ל כל ה), וכמהו כי עליך נשענו (דכ"ב יד ה) העקר [נשענו], והחקרשו והכינו (ס לז ו) עקרו הכנו ע"מ הפרנו והצרנו מאה בריחי הפר (נרדאית יז יד) והצר לך (דנריס כז נ), ויכוננו ברחם אחד (ליוט לא טו) עקרו ויכוננו השני נזקן הראשונות מהעקר כי הוא עתיד כאשר כונן (זיטסי נא יג) כמו יכוננה ער עולם (תהלים פז ה) ונבלעה הנון הכפולה כנון כאשר היא כנוי הרבים המדברים; ואמרו אל תבעתי (ליוט לד) עקרו תבעתני ע"מ ובה תורה יכברני (תהלים נ כג), וכמהו תברכני נפשך (נרדאית כז יט), אך הן חוי שרי יענני (ליוט לא לה) אפשר שיהיה הרגש בו בעבור הבלע והוא אשר הוא למד הפעל ר"ל למד יענה זה שלא כמנהג השמוש אע"פ שמצאנוהו דפה בקצת הספרים

כמשפטו; יסר יסרני יה (תהלים קיח) עקרו יסרני כי הם מוסיפים הנון על הפעלים החולפים כאשר יוסיפוה על העתידים, וכבר בארתי זה קודם לכן; והשתתם (דברים ד כח) עקרו והשתתם ע"מ והקרבם והבלעה החו אשר היא למד הפעל בתו המדברים; אשר כרחו (נמדנר כג יד) עקרו כרחו ע"מ שמעת¹; וכבאו נבעתי (דניאל ח יז) עקרו נבעתי; גוער בים ויבשהו² (נחום ט ז) עקרו ויבשהו ע"מ ויעקרו ויסקלוהו (ישעיה כ ג), וכמרו וישרם למטה מערבה (דס"ג לנ ב) עקרו וישרם ע"מ וישרם וכן יכתב וישרם [בקצת הספרים] בשני יודין, ושניהם ר"ל ויבשהו וישרם שני פעלים כבדים, אך וישרנה הפרוה (ש"ל ו יג), ויחמנה בבאן לשחות (נחמיה ב) יתכן שיהיה כמו ויבשהו וישרם ר"ל פעלים כבדים אע"פ שאינם פחוהי היודין, וכבר העמדתי המופת הגלוי מדברי ר' יהודה (לוחיות הכות דף 56) על זה בזולת החבור הזה ר"ל ספר ההכלמה; ויתכן עוד שיהיו פעלים קלים ושדוהי היודין בהם לעתידות. ויש שכופלין האות ויבליעו הראשונה בשניה ויעשו זה פעמים רבות בעמוד על המלה ובחפסק הרבדים כאמרו חדרו פרוון בישראל חדרו (זופטים ה ז) אין בחדלו הדגש מן הענין כי אם מה שיש בחדלו הראשון זולת ענין העמידה עליו³ ודגשוהו בעבור זה כדי שחזוק הסמיכה עליה, וכמרו ורעבים חדרו (ש"ל כ ג), ואיש ברעהו יהתלו (ירמיה ע ד), ברק מרטה (יחזקאל כח טו) בצמא נשחו (ישעיה טח יז), רוח אלהים רעה סבבתי (ש"ל יו טו) עקרו סבבתי בסגול תחת העין ובשבא תחת החו ובקהל אותו ע"מ מלמדך להועיל (ישעיה טח יז), כי הרוח יבא בלשון זכר ובלשון נקבה כאשר נאמר ורוח גדולה וחוק, והונעה העין בשבר כי ממנהגם לעשות כזה כאשר עשו בסמך ומאספכם אלתי ישראל (סס נכ יג) וכאשר עשו עוד בסם אאמצכם כמו פי (ליוז יו ה) והנבואות לא נאמרו כי אם בלשונותם ועל כן תראה מיחשים שמושיהם אליהם — והדין להיות בסגול — והינעה החו בסגול בעבור העמידה עליו כמנהגה כאשר התבאר בשער המהבר והנפרד (שער כ) והכבדוהו בעבור הענין הזה ר"ל העמידה עליו. ויתכן שיהיה הכבר נון הן חוי שדי יעניי (ליוז לא לה) בעבור הענין הזה. ויש שידגשו הערב האות האחרונה מפנות שיריהם כאשר לא תהיה רפה בעבור העמידה. ויש שידגשו (הערב האות האחרונה) גם כן העכרים האות לבלי מה שזכרנו אך לצחצח האות הדיא הדגושה כאשר יראו שחתערב באות אחרת היא קרובה אליה במוצאה, כדגשוהם קוף ונתקנהו מן העיר (זופטים כ לנ) מיראחם שתרמה לכף, וקוף ביקרוחין, (תהלים טז י), וקוף ולו יקרת עמים (נחמיה טט י) וקוף עקשות פה (מזלי ד כד), וקוף ועקבותיך לא נודעו (תהלים עז כ) וקוף אם יקרך עון (ש"ל כח יד) וקוף מקדש ה' (זמור טו יז) מיראחם כזה גם כן, וכדגשוהם צדי ירכו עצבותם (תהלים יו ד) מיראחם שתרמה לסמך; וזאת היא דעתם כדגשוהם צדי ומחבש לעצבותם (סס קמ"ג) וצדי נצרה על רל שפתי (סס קמ"ג), נצרה כי היא חייך (מזלי ד יג),

¹ ל"ל אסר כרתי (ירמיה יא י) עקרו כרתי ע"מ שמעתי.

² רלכ גמ' ההרכבה חות ולו המיכות ויבשהו, וישרם, ויחמנה ונעמנה זי על וישרם.
³ ר"ל חין הפרש בין חדרו הלאה לשיני מלכד כי כשני באתנה ולכד דגשו הכלמד כדי שחזוק הסמיכה עליה, ועזין הרד"ק קרלו העדקדקים הדגשים סללם, למתפרת בקריאה כע"ז במכלול ג ב.

⁴ רלכ ס' כנוח לרי חיוג ופרחון שרז קרב.

ולא אריה בעצרהיכם (עמוס ה כא), וכדגשוחם סין ונאספו עשבות הרים (מזלי כו כה) לכרוה מהתערכה בזין, וכבר בארתי את זה כאר היטב בזולת הספר הזה. ומפני מה שזכרתי במלות האלה מיראת הספק צו ר"ל (יזעלמי פ"ג דנרכות) לכאר זין חזכרו ועשייתם ולהראותה ולצחצח בה, ולהראות סמך כי לעולם חסרו לצחצח בה גם כן, הוין מיראה שחתערב בסמך¹) והסמך מיראה שחתערב בזין, כי הוין הנחה אשר אחריה כף קרובה במוצאה ממוצא הסמך וכן הסמך הנחה אשר אחריה דלת קרובה במוצאה ממוצא הוין, וכאשר הסמך הנחה אשר אחריה גימל קרובה במוצאה ממוצא הוין, ויתבאר לך באמרך וחסגור הדלת (מ"ד ד ה), נשגב ה' (יזעלי לג ה). ויש שיכידו העכרים הריש בקצת המקומות (נמכלול ס"ג נמנו כלס) אע"פ שיכיד עליהם זה ברב המקומות ועשו זה כדי שחתוק הסמיכה עליה. כעבור כדוחה על הלשון מפני ההשנות אשר בה, וכבר בארתי מהות ההשנות הזה בזולת החבור הזה ד"ל ספר ההכלמה, והוא אמרם בעבור הרעמה (ע"א ח ו) משפטו להקל הרש כי הוא מקור הרעים אך עשו כזה כאשר עשו בצדי ולא יכלה עוד הצפינו (עמות נ) אשר דגשוה והדין בה להקל כי הוא מקור הצפון כמו השליך, אבל הראיתם אשר כחר (ע"א י כד) יתכן שיהיה דעתם בדגשוה הרש שלו ודגשוה רש הראיתם כי שלח בן המרצח (מ"ג ו לג) היא הדעת הווא עצמה ר"ל הסמיכה עליה; ויתכן עוד שיהיה דעתם כו באמרם הברכ כח (ליוג כג ו), הברך אבותיכם (יחזקאל כ ל) בדגשוה כי המה שאלה לדעת כמוהם וכבר בארתי את זה משמושם כשער השאלה לדעת (עזר לו). ואמרו קשוחים חשברנה (תהלים לו עו) ודגשו השין בעבור שהוא יותר קל עליהם במלה הווא בהקבצם עם השתי החוין מהקילה. ורע כי אין ממנהגם הכבד כל אות בשבא שיש בו ספק או כל אות שהמכטא בהקלה קשה עליהם, כי בעתים יכבר עליהם מה שהוא קל עליהם בעתים אחרים ובהפך, ועוד כי יראת הספק הזה ודעת חזק הסמיכה איננו דבר כולל את כולם אבל הוא לשון לעם מהם מכלתי עם, ומן המבואר כי הדעת הווא היא למעט מהם, וע"כ בא הכבד במקומות מעטים כלשון העם ומנהגיהם, כי לא דבר עמהם כי אם בלשון שהיו נוהגים בו; אך דגשוה חו ויהי כל יודעו מתפיל שלשם (ע"א יא) הוא דומה לשמוש הארמיים באמרם מאחמלי ומרקמוהי. וכבר דגשו האלף שלא ע"ד ההקשה אע"פ שהוא כבר עליהם ברב המקומות באמרם חביאו לחם חנופה (ויקרא כג יז), ויביאו לו את המנחה (בדלצית מג כו), ויביאו לנו כדי אלהינו (עזרא ח יא), אבל דגשוה אלף ושפו עצמותיו לא ראו (ליוג לג כא) הוא ההקשה²). וכבר דגשו הנון שלא

¹ ונתמו' נרכות ט"ו נ' פ' לרץ להתח הוין שלא יזעט סין תזכרו למען עזיהו לנו שזכר מעות, ועל מה שזכר להתח ספרו פ' המבאר לירושלמי דברי רוח והכל. — וכבר כתב המזכיר לעיל (7) כי חנני ענניה היו הנחיים בלזון מכל העננים, וחזקיף על זה החכם האפדי פ"ב כי על דרך זה היה חלל כחלזונים הכדל מה בין קול הספק והוין והסין והיה חללם כדל בקול בין דרכי סורר לכל איש שורר בניהו וכן בין הקור וכתב הדגשה וזין כולו והנית כרפס כמו שגדילים בניהם השמעלים היום, חלל זה חס חמת חין לנו דרך חל השגתו והוא מעות לא יכול לתקן עד יבוא ויורה לך לנו וכבר יעד זה בחצרו ולזון עלגים תסגר לדבר לחות.

² כי הוא עבר עננין פ"ג, וכן נעמורה ד' חלפין דגוין; ור' משה בנעיריל נפ' לסי' (פ"ב מ"ג) הכי רק ג' חלפין דגוין ופ"ג קרא דליוו לא טעוה, וכתב: כל זה נודע הטעם כמוד הקבלה וכבר חזר על זה הסוד ס' הכקוד כגדול אשר חזרו רב ח'י בננלי; ור"ג מנורלו העתיק דבריו נפ' מקן וגרם וכבר סוכה על זה הסוד ונ'.

כהקשה באמרו ואח ענבי נזירך (ויקרא כה ה), ענבי רוש (דברים לז לז), ירמיה [אביעזר] הענתתי (ע"כ כג כז), מנזריך כארבה (נחום ג י). הן בעודני חי (דברים לא כז), עודנו הארץ לפנינו (דס"ד יו) משפטו להיות כמו עודנו תכלינה עינינו (ליכד ד יז), וענינו מה שאנחנו מתמידים כך, אבל דגשות נון אשר תרפנו רוח (תהלים א ד), שרוחיה תעננה (שופטים ה יט) והרומה להם הוא השער (*). וכבר דגשו הדלת מן אל יחד בימי שנה (זיוג ה) שלא כהקשה כי הוא כמו אל תחד כבודי (נחמיה טט ה) על משקל יקר יקוד (יזעיה י יז), וחדד עיני דמעה (ירמיה יג יז) והם כולם ע"מ מה ילד יום (מזלי כז) ואע"פ שיחכן מוולח בעלי היוד (רמז חיוג ודק שרז תחד); וכן דגשות טית עת למען (קבלת ג כ) שלא כהקשה שהוא כמו לחת לקחת לשבת לרדת, אם הוא כאשר מצאנוהו בקצת הספרים, כי מצאנו בקצתם דגוש בספר דמשקי מרויק אע"פ שהוא ברוכס קל ואם יהיה ככד הוא שלא כהקשה, אלא אם (ירבו) [יראו] בו להתערב בכו. וממה שבא דגוש שלא כמשפט וכמנהג אמרם וקנטמן בשם (זמות ל כג) בדגש הנון והדיו היה להקל אותה כי מה שהיה בהפרד מן הרמיון הזה דגש יקלו אותו בהתחבר כאשר נאמר בהפרד אבה כל סוס בתמהון, ומשנה שברון (ירמיה יז יח), כליון חרוץ (יזעיה י כג) ונאמר בהתחבר ובתמהון לכב (דברים כז כג), בשכרון מתנים (יחזקאל כח יח) וכליון עינים (דברים כח סה, נלי דגש), וכן היא ההקשה במר ואהלים וקנטמן (מזלי ז יז) להיות בהסמכו מוקל הנון; וכבר דגשו שלא כהקשה הרבה מן הקבוצים כמו גמלים שפנים מעטים מרבדים ומעקשים בחלקלקות עקלקלות מהחלות חשוכים מעקשות קטנים מים עמקים (מזלי יז ד), וכבר נאמר מגלה עמוקות (זיוג י כג) כהקל, ואפשר שהיה הדגשות הוה בעבור הבלע הנחים הרפים אשר הם למשך. ויש שיבליעו ככלתי האוה הרומה אותיות הרפיון והמשך ונחי המשך גם כן ושלש אותיות חזקות, והשלש אותיות חזקות הם הנון והלמד והחו, אבל החו חבלע ככנין התפעל באמרם הכהו המטהר את האיש המטהר (ויקרא יז יח) עקרו האיש המטהר והבלעה החו בטיה, וכאמרו שמי מנאץ (יזעיה נב ה) אמר ר' יהודה עקרו מתנאץ, מדבר אליו (נמדרז ר פט) עקרו מתדבר, ותנשא מלכותו (זס כד ז) עקרו ותתנשא, והטהרו (זס ח ז) עקרו והטהרו, הגבאו כבעל (ירמיה כג יג) עקרו התנבאו ועל כן נדגשה הבית ואלו היה נפעל היחה קלה. והנון כשחיה פא הפעל נון יכשר להבליעה בעינו כאשר הבליעו נון נפל ביפול ונון נדר בידור והרומה לוח; וכאשר יבליעו נון נפעל כפא הפעל בעתידות, ההקשה ניהגת חמיר, וכאשר הבלעה מן בכמו מבן שלשים שנה, מכל מלמדי (תהלים קיז לט), והוא בן בליעל מדבר אליו (ע"כ כה יז) עקרו מן דבר, וכמהו מכרע על ברכיו (פ"ח כד), מהר עשו מקטל (עזריה ט ט) עקרו מן קטל. והבלע הלמד ככלתי דומה לו והוא מעט, כמו הבלע למד לקח ביקה, ולמד מלחמות כפירים (תהלים נח ז) בושני כפירים נחעו (זיוג ד י) עקרו נלחעו; והבלעם אותיות הרפיון כבר באר זה ה' יהודה בספר אותיות הרפיון, וזה בכמו הציבו משחית (ירמיה כ כז), כי אצק מים (יזעיה מד ג) וזולתם הרבה מאד, אבל מה שלא זכר ר' יהודה מה ולא רמז אליו הוא הבלע הענין הרפות במה שאחריהם כהבלע ואו לול בלמד

(*) כי כל כנוי נז' ליחיד נסתר כנון דגוש תמורת הכל המסמך וכן כנוי נז' לנקה.

ובללים יעלו אל התיכונה (מ"ח ו' ח') ופירושו חלונות, והראיה על שהנבלע הוה ואו היא העין, שהוא ממין לולאות המשים (שמות לו יג), אע"פ שפירושו שם בתי אחוזה, כי הלול שם כולל לכל דבר שיועו ממנו אל מה שאחריו בין שיהיה בית אחוזה או חלון; ומשקל לולאות פועל, אות האלף בו נוספת כהוספה בדוראי חאנים (ישיב כד), וכהבלע יוד ציץ בפטורי צצים (מ"ח ו' יז) וכהבלע האות הרפה אשר היא ואו ישר ממשוכה (מיכה ז ד) בכף לשכים בעיניכם (נמדנר לג נה) וכהבלע יוד ציר [ל' ואו צור] ברלח והיו לכם לצדים (שופטים נ ג) כלומר יהיו לכם מצודות חפלו בם, וכהבלע ואו וישארו במוט (נמדנר יג כד) ויקח — אח המוטה (ישיב כח י) מוטח עץ — מטוח ברול (סכ כח יג) בטיח והיה יסית כנפיו (ישיב ח ח) כי הם נגורים מענין כי ימיטו עלי און (תהלים כה ד) אשר הוא סמיכה ומשיכה; והבלע ואו חלונה בנון חלונות בני ישראל (נמדנר יד כו), והוא הזאת היא עין הפעל והיא הנהפכת בפעל הכבר יוד ר"ל באשר הלינהם (סכ יד כט) כאשר נאמר בני חמוחה (תהלים קכ כח) כואו ונאמר בפעל הכבר המית ביוד; וכהבלע אלף אכל והוא פא הפועל בכף מכלח לביחו (מ"ח ס כה) עקרו מאכלת ע"מ מהגרת שק (ישיב ג כד), והרפחה האלף והבלעה כאשר הרפחה אלף אסר באמרו במסרת הברית (יחזקאל כ לו) עקרו מאסרת אלא שלא דגשו אותה, אבל דגשו אותיות המשך כמו הבלע יוד פעילה בכמו עניה סערה (ישיב נד יא), שביה בח ציון (סכ נג ד) מה אמך לביא (יחזקאל יט כ), כי שם ארם נחתים (מ"ח ו' ט) משקלו פעילים ע"מ שרידים והבלעה היוד כהו; וכבר הבלעו היוד עוד כחאניה ואניה (ישיב כט כ), ולא דומיה (תהלים כג ג), פריה וענפה (יחזקאל יט י), במשכיות כסף (מזלי כח יז); וכהבלע [אלף] אליאחה (דכ"ח כה ד) במה שיש אחריה אחרי הפוך האלף יוד ואמרו אליה (סכ כה כו); והבלע ואו מחויאל (נחלזית ד"ח) אחרי הפכה יוד ביוד אחריה [מחויאל] (סכ); והבלע ואו קטון בנון קטני עבה (מ"ח יג י), אך הבלעם הנחים הנוספים להמורה הוא כמו הבלע הנח יסית אותך בנו (ישיב טג ג) ועקרו להיות כמו ישיב יקיים, — והבלע הנח אשר אחרי פא שני פיות (שופטים יו יו) ביוד אשר בחרה כחרב פיות (מזלי ס ד), וכן צריך שישבור מי שיאמר בזהסג אחור משפט (ישיב נט יד) שהוא עלול העין (מזרז סג) שרגשוו הסמך שלו אינו כי אם להבלע כמו הנח אשר אחרי הא הוקם והושב בה, וזה שאני בוחר בזהסג אחור משפט² וביגענו ולא הנח לנו (ליכס ס ג) רצוני לומר בהנח לנו שעיקרו הונח מענין לא שקטתי ולא נחתי (ליז ג) ומבנין הניחו את רוחי (זכריה ו ח); ויש שדוגשים עוד נחי החמורה מחסרון הפעלים בעלי הכפל כאשר עשו בייסב אלהים (שמות יג יח), ויסבו את ארון

¹ ובספרים נולו עס דגזות הלמד וכ"כ המנחת שי ודרק ופרחון נכרס לול.
² ר"ל שהוא נומר דעת הזאת שסג הוא הפעל מזרז סג והדגש תמורת סג הנעלם, וזה דעת הראשונה שכתב ר' יהודה נאורס סג ז"ל: והסג לחור חס היה מזה כשורס היה דגזות הסמך תמורת סג נעלם הפעל כי מנהג העברים להזים הדגש תמורת סג הנעלם בפעלים כמצינו וג' ויתכן היות סג אחר סג אחר (מזרז נסג) ע"כ, וכמו שדגס הסמך נהג תמורת סג נעלם כן דגזות סגן כהנח לנו, שעינקו כוחס משרס נוח. ובספרינו כתוב הוכח נולו וסגן רפה, וכן יסב שניח המנחנר בסמך נלי ולו כתוב בספרינו נולו עס סמך דגזסה, והנ"ל מלל בספרים מדויקים הינה סגן דגס עס כולו. סכן נכ"י סל כ"ד שיהס נלל ולו ונדגס סגן והסמך כגרתס המנחנר.

(ע"ה ס' א), יהיה הרין בויסב אלהים להיות אחרי היוד נח רפה המורה הכפל הנופל כאשר הוא י"פ ברתים ים (ליוס למ ת) ויגל את האבן (נרשית כע י) והבלעיה בסמך, זה ממה שלא הרגיש בו ר' יהודה⁽¹⁾ אבל שם הרגשות עצמה תמורה החסרון מבלי שיחשכ בו שהוא להבלע הנח הרפה המומר בה, וכן אומר בעל כמון י"פ (יעיני כח כז) שכמו הנח הנוסף בלחם יודק (שס) ובמוסכת (שמוט לט יג) נבלע בסמך שלו ועקרו להיות יוסב בנח רפה נוסף אחר היוד לתמורה כאשר הוא בידק, והיא ההקשה ביכת שער (יעיני כד יג) וכדומה לו; ואין אמרי כי ר' יהודה לא הרגיש בו מחייב שמה שאמר בו איננו נכון, אך זה שאמרנו יותר ראוי במלות האלה וכדומה להם ויותר נכנס בדרך ההקשה מפני שהרגשות לא תהיה בי אם להבלע, וטוב שנאמר כי הנח הנוסף הוא הדגש משתהיה הרגשות ללא הרגש דבר (רמב"ם לעיל 100).

ש ע ר כ ג •

ממה שבחרו בו להראות, יותר מהבלע, ולהשלים, יותר מחסר •

כבר בארנו בשער הקודם לשער הזה כי העבריים יכבד עליהם פעמים שחי אותיות דומות זו לזו סמיכות זו לזו כמלה אחת והם מבליעים האחת בשנית כאשר ימצאו דרך לה; ויש שמחסרים אחת מן האותיות הדומות ומספיקים בשנית כאמרים ונבזה בהם (ע"ה יד לו); אך יש שמשנים זה וזמרים השחי אותיות הדומות במקום אשר היו יכולים בו להבלע, וכן יש שמשלימים הבנין במקום אשר היה מנהגם בו לחסר כאמרם לגזז את צאנו (נרשית לח יג) וזולתו, ומה אמרו כי אפפו עלי רעות (תהלים מ יג) אלו היו נוהגים בו מנהגם בזולתו היה על דמיון רבו משערות ראשי (שס מט ה), רבו דבריו (שס נה כג), וכמהו עוד דללו וחרבו (יעיני יט) היה משפטו על המנהג להיות כמו דלו עיני (שס לח יט), וכמהו סבבו העיר (יחזקאל ו טו), בזזו איש לו (צמדנר לא ג), לאמר שמתה (יחזקאל לה יג), וגללו את האבן (נרשית כט ג), המנהג על דמיון וחתו מנס שריו (יעיני לא ט), וכמהו זקנים לא חננו (תהלים ד ו), ואמרו כן שכתו זממהו (זכריה מ טו), והיה משפטו להיות כמו זממהו כל יעבר פי (תהלים יז ג), ונאמר והחתתי את עולם (ירמיה טז לו) והמנהג על דמיון והשמותי אני (ויקרא כו לו) כאשר נאמר החתת כיום מדון (יעיני ט ג), ונאמר הרנינו לאלהים (תהלים פא ג) והשיפט להיות כמו הסבי עניין (ע"ה ו ד), ונאמר לחננכם (יעיני לא יח) עת לחננה (תהלים קכ יד) והמנהג הילך על ההבלעה כאשר תאמר חנון יחנן⁽²⁾ (יעיני ל יג), ונאמר אולי יחנן ה' (עמוס ה טו), ורב ההלך על החסרון כאשר נאמר ונער לא יחן (דברים כה כ) אבל בחרו בו ההשלמה, ונאמר לגזז את צאנו, לשרוד את כל פלשתים (ירמיה עז ד) ומנהגם לחסר כאשר נאמר לרם את הסלה (יחזקאל עז יד) ולחג את חג הסכות (זכריה יד יו) לעוז בעמנו

(1) ח"ל שם שני: ושמו דגשות הסמך ויבט חלשים חלוק החסרון כאשר שמו הנח כנעלם חסר הנוספים חלוק החסרון — ושמו דגשות סמך על כעון יבט חלף החסרון כמו יכת שער וללו כי כסמך רפה וחמרו יוסב גם כול כי כן כן כי כנעלם שכות אחר היוד חלף החסרון כאשר כול כדגש חלף החסרון.
(2) כ"י חנה ותגם.

(יִצְעִיָּה ל' נ); ואמרו אין נחלת לחמם (זס טו יד); וממנהגם לחסר כמו לבוש ואין לחם לו (תני ח ו), או כמו ונחתיך לבו (יחזקאל כהז); ואמרו ושדרו את בני קדם (י'מ"ט טז כח) והראו, והמנהג היא ההבלעה והיה הדין להיות ושדרו בואו המשיך על דרך סוכו ציון (תהלים מח יג) או שדרו בקמץ והבלעה על דרך רנו שמים (יִצְעִיָּה מד כג).

שער כד. הקבוץ והמשנה.

ונובור הקבוץ הנה בקצרה כי כבר זכרנו קצתו בשער הכנויים (109) ונובור עוד קצתו בשער לשון הובר והנקבה (ל"ח). דע כי הקבוץ והמשנה מנחל אחד, והוא שהקבוץ איננו כי אם חכור דבר אל דבר ובן המשנה דבר אל דבר, אבל השנוי אשר בין שני המינים בכמות בלבד, והקבוץ והמשנה אם כן תחת סוג אחד ועל כן הכשירו העברים להביא קצת הקבוץ על דמיון מלת המשנה והכשירו ברוב המשנה שיהיה על דמיון מלת הקבוץ וכאשר הוא בן אינם מניחים אותו בלא סמן שוירה על המשנה כאשר יחבאר זה בשער הוזה. ודע כי כאשר יקבצו האחד הזכר אשר ישכיל*, רוב קבוצם לו יהיה ים כאשר חאמר גבר גברים ועבר עברים וטבח טבחים ומשקה ומשקים ואופה אופים, ואפשר שיקבצוהו בות כמו אב אבות ועל אבותם המולדים אותם (י'מ"ט יג); אך כאשר יקבצו האחד הזכר אשר לא ישכיל, הרבה פעמים מקבצים אותו בים וכות כאשר נאמר בקבוץ את המאור הגדל יהי מאורות (נחל"ז יג יד) ונאמר מאורים, כל מאורי אור בשמים (יחזקאל לז ח), ונאמר בקבוץ שבוע אחד (דמ"ל ט כז) שבעים (ויקרא יב ה) ועוד שבעה שבעות (דברים יי ט), ונאמר בקבוץ שדה שדים, על שדי חמד (יִצְעִיָּה לז יג) ועוד ומן השרות (זמות ח ט); אבל כאשר יקבצו הנקבה האחת אשר חשכיל רבו יהיה בות, כי באחת ממנו ברוב סמן לנקבה כאשר נאמר בקבוץ שפחה שפחות ובקבוץ מילדה מילדות וההלך עלי, ואפשר שיקבצוהו בשני הסמנים אע"פ שלא היה בו אות לנקבה כאשר נאמר בקבץ נפש נפשים ונפשות (יחזקאל יג כ). ואם יהיה הקבוץ ההוא למה שאיננו משכיל ולא יהיה באחד ממנו סמן לנקבה יש פעמים שיקבץ בים על המכטא ובות על הענין כאשר נאמר בקבוץ הצפור החיה (ויקרא יד ז) שחי צפרים חיות (זס יד ד), ונאמר בקבוץ הצלע התחיבה (פ"ח ו ח) צלעות וצלעים (זס פסוק ה ולד), ונאמר בקבוץ חצר חצרות (זמות ח יג) וחצרים (תהלים י ח), ויתכן להיות מהמין הזה וחור וגזל (נחל"ז טו ט) כעבור אמרו שחי חרים (ויקרא ה ז) בחו כלשון הנקבה אע"פ שאמרו באחד ועשה את האחד מן החרים (זס יד ל) כלשון זכר, ואפשר שיהיה אמרו האחד בל' זכר כעבור מה שבא אחריו כאמרו או מן בני היונה כל' גם כן. ואם יהיה באחד ממה שאיננו משכיל סמן לנקבה יקבץ בשני הסמנים יחדיו ר"ל בים על חסרון הסמן מן האחד וכות, כאשר נאמר בקבוץ שנה שנים ושנות דור דור (דברים לז ז), ואפשר שיקבצו בין שני סמני הקבוץ במלה אחת ר"ל בין

(* חזר יס לו דעת, וכ"כ לקמן פרק למ).

השמות המשותפים במאמריהם, ואינם זה כמה שירלו להעלים מהגדת העתיד הנחתם המלות המושגלות והשתוף בשמות והפעלים כמו שהם הענין כרוך מה שהגיד דמיאל מהעמידות וקצת דבריו זולתו, וכן כמה שירכס להגיו ולבאר מסודות החכמה האלהות והעצמות הנקראים אלל החכמים מעשה מרכבה ועשה נראית ידברו גם בשמות המושגלים יקחו אותם על זולת הנחתם הראשונה לעומק העניינים ההם וכי יקלרו גם המלות הסמוכות, וכן כמה שיאמר במסר והמדות ידברו גם לפעמים במגלים ודמיונות כמבואר בדברי שלמה, לו כמה שהוא מבואר מעט הדבור שהוא משל כמו ועלתם את ערלת לבבכם, העיני האנשים ההם חנקר והדומה לזה, לו כמה שיאמר ע"ד הגזמא כמו ערים גדלות ונלוות בשמים, והיה משפר בני ישראל בחול הים, ועל העניינים האלה ודומיהם ילדקו הכללים האלה ויונחו המלות והספן גם זולת זה, אינם שילקחו הכללים האלה כמחלטה כמו שעה הוה, זר מאד וענין שההקש השכלי יחייב חלופו, כי נתן הכתוב עיר פרוצה אין חומה, ואם בעבור ההשתנות סוג כסוג ומין ומין ילקח הדבר האחד תמורת זולתו והמספר האחד תמורת זולתו תתבלבל הכנת הכתוב וכמעט שחפול בתורה. ולפי שנקת זה שהיה מזה יראה בתחלת הדעת שפנתו מחוייבת אפסח לך השער תכנס בו לידעת האמת וכי ספנתו בלעב דבר הזה אשר אין לו שחר". ואשר דבריו הלכתי לשער כח על מקום מושבותם.

שער כה *

מה ששמשו בו בחסרון.

דע כי העבריים הרכה פעמים מחסרים וגורעים מן הדברים מה שלא ישלם הדבר על דרך האמת כי אם להקל ולקצר בו, וזה כאשר ידע המדבר בו מה שהם רוצים. וממה שבא מחסר בדבריהם אמרו וימד שש שעורים — שש השעורים האלה (רות ג טז) בחסרון שם המדה, לא יצק ולא ישא (ישעיה נט ז) ר"ל ולא ישא-קילו, וכמהו ישאו בחף וכנור (חיוז כל יא) רוצה ישאו קול, ולצח לבדך חשא (שליט יב) ר"ל חשא עונג* כלומר שחטאך ומעוהך לא ישאם כי אם אחה לבדך ולא זולתך; וחשא הארץ מפניו (חזק ח ה) ר"ל אימה כאשר נאמר נשאני אמך (תהלים פז י); מי לה' אלי (שמות לז כו) כלומר יבא אלי או יגש אלי; ואמרחה לה' ולגרעון (שופטים ז יח) ר"ל חרב או נקמה לה' ולגרעון; ואהיה מאהל אל אהל (דה"א יז ה) השעור ואהיה מחהלך מאהל אל אהל וממשכן אל משכן; וכצור נחלים אופיר (חיוז ככ כד) רצה זהב אופיר, כי אופיר עיר ובא ממנה הזהב כאשר נאמר ללכת אופירה לוהב (מ"א כ ג); וישלח אבשלום את אחיחפל — מעירה מגלה (ז"כ טו יב) ר"ל יקח את אחיחפל; כי לך יאחה (ירמיה י ז) רצה המלכות או היראה; כי יודע כל שער עמי (רות ג יא) כלומר כל יוצאי שער עמי או כל בואי; וההיות רצוא ושוב (חזקאל ח יד) שעורו ירוצון רצוא וישובון שוב או רצוא רצו ושבו שוב, ואפשר ששמו המקור הזה במקום החאר והשעור רצות ושבות; לעזחים לאמר (שופטים יו ז) כלומר ויגד לעזחים; באוני ה' צבאות (ישעיה כט) כל' אמר ה' צבאות; חרשא הארץ — עץ פרי עשה פרי (נראית ח יא) ר"ל וחוציא עץ עשה פרי כאשר נאמר אחריו וחוצא הארץ — ועץ עשה פרי (רמז לקמן כסוף פרק כח); וחכל דוד (ז"כ סוף יג) ר"ל נפש דוד על ענין כלחה לחשותך נפשי (תהלים קיט פא); וחחס עליך (ז"כ כד יא) ר"ל וחחס נפשי או עיני, כי לא אשר יראה האדם כי האדם יראה לעינים (ז"כ יו ז) שעורו בי לא אשר יראה האדם כי אם אשר יראה ה' כי האדם יראה לעינים

* נכ"י כתוב פה „משני עותה וזמי הטלכה (אשתר ח יו), את אשר העוה (ז"כ יע כ)“ ונ"ל כי דברים האלה כתב מעתיק אחד לבאר הטלכה „ועתה“ שכתב העתה.

וג'; ענחת לך על שריך (ט"ז כ כו) שעורו איש ענתות, וכמרו דמשק אליעזר (נרלזית יג) שעורו איש דמשק ואמרו אליעזר אע"פ שהוא מאוחר כדבור הוא מוקדם בענין ושעורו אליעזר איש דמשק; שנים חדשים בכיתו (ט"ז ס כח) ר"ל איש בכיתו; וירץ כל המחנה (זשט"ס ז כא) משפטו כל איש המחנה, וכמרו וישם ה' — ובכל המחנה וינס המחנה (זס); ארור כנען (נרלזית י כה) ר"ל אבי כנען וכן היו מכנים אותו כאשר אמר וחס הוא אבי כנען (זס י י), וכמרו ואשתון הוליד את בית רפא ר"ל אבי אשתון כאשר נאמר קודם זה (דכ"ז ד יא) הוא אבי אשתון ואח"כ אמר ואשתון הוליד וג' ר"ל ואבי אשתון; ויך אלחנן — את גלית הגתי (ז"כ כ"ז יט) ר"ל את אחי גלית הגתי כאשר נאמר (דכ"ז ס כה); לעיני חנמאל רדי (ירמ"ס לז יג) ר"ל בן דדי כאשר אמר עליו ויכא אל. חנמאל בן דדי (זס ט"ז); אח ירבעל ואח ברן (ז"כ יג יא) ר"ל ואח בן דן ר"ל שמשון וקצר כאשר עשה כעשתי עשר (דכ"ז כו יא) אשר עקרו על שתי עשר כאשר בארנוהו בשער המספר (זע"מ); ויאמר ה' אל משה שלח ירך — למען יאמינו (זמ"ז ד ד) שעורו ויאמר לו העשה האות הזה למען יאמינו או הרומה לזה מן הנסתר; שמרו מי כנער באבשלום (ז"כ יח יג) יכשר להיות החפץ בו שמרו מי ישלח ידו או מי יגע כנער באבשלום; אשר נאפה משוכה ישראל — צדקה נפשה משכה ישראל (ירמ"ס ג ח יא) משפטו עדת משוכה ואמרו ישראל חמורה מאשר לפניו, וכן משפט כי מרי המה (יחזקאל ל ג) כי בית מרי המה, וכמרו ויאמר זאת הרשעה (זכריה ס ח) כלומר כעלת הרשעה, ויחבן להיות השמות האלה במקום התוארים; כי מישאל והוא חרש עשהו (הזע"מ ו) שעורו כי מעצת ישראל ואמרו והוא רומז בו אל המלך הנוכר קודם זה באמרו הם המליכו ולא ממני, והענין כי הבעל נעשה בעצת כלם ר"ל בעצת המלך והעם; ויחפרו — מים לשחות (זמ"ז כד) שעורו להוציא מים לשחות; ואם שלש אלה לא יעשה (זס כא) ר"ל ואם אחת משלש אלה; לא הלין פעלת שכיר (ויקרא יט יג) משפטו לא ילין פעלה פעלת שכיר אתך וכאשר הוקח הסמוך אליו והוא לשון נקבה במקום הסמוך הוציאו הפעל כל' נקבה (וכ"כ ר"י). וכמרו מעו לחם (זע"מ י כט) ר"ל לבעלי החום; בן חכם מוסר אב (זס) הענין יקח או ישמע, כי בה' נשבעתי כי אינך יוצא (ז"כ יט ט) ר"ל כי אם אינך יוצא, וכמרו חשבו לחוכחתי (זע"מ ט כג) ר"ל אם חשבו, וכמרו ויש ה' עמנו (זשט"ס ו יג) אם יש, וצמית והלכת (רות כ ט) כלומר ואם צמית כי איננו מניד לה כי תצמא; ותמאן לשלחו (זמ"ז ד כג) ר"ל ואם תמאן, ותכמת המסכן בזויה (קבלת ט יו) ר"ל ואם חכמת המסכן, ואמר לשכת החכמה ולהזהיר עליה טובה חכמה מנכורה וחכמת המסכן בזויה, ואם חכמת המסכן כזויה היא טובה לו מן הגבורה ומועילה יותר (וכ"כ הרל"ט). ומן השער הזה אצלי אמר ונתן לכם ה' לחם צר (ישע"ס ל כ) שעורו ואם נתן, וכבר קדם באורנו לה בשער באור רב עניני האותיות החסופות (דף 22) בזכרנו הענינים אשר יחלפו בואו; והשבתוך מוזה (יחזקאל יז טא) כלומר מהיות זונה וכמרו וימאסך ממלך (ז"כ טו כג) מהיות מלך, ויסירה מנבירה (ט"ז טו יג) מהיות גבירה, ונכחירם מגוי (תהלים פג ט) מהיות גוי, ונכריחנה מגוי (ירמ"ס טח ג) מהיות גוי, עמדו מכה נסים (זס טח טא) כלומר מבלי כח נסים, גם מיום אני הוא (ישע"ס טג יג) ר"ל מלפני יום, כלומר קודם היום, נאור אחה מהררי טרף (תהלים עו ט) ר"ל

מלפני הררי כלומר קודם המקום, ודעת אלהים מעלות (הזעו ו) הרבה מעולות, וכמהו תקוה לכסיל ממנו (עזלי כו יב), משבעה משיבי טעם (סס כו יו), הנחמדים מזהב — נפתח צופים (תהלים יע יח), רטפוש בשרו מנער (איוב לג כב) יותר מימי הנוער, ויקנאו אתו מכל אשר עשו אבהם (ע"ל יד כב) הענין בהם כלם וכדומה להם יותר מכך וכך, אבל ועל העבים אצוה מהמטיר עליו מטר (יעזעיה ס ו) ענינו וימנעו מהמטיר עליו מטר כלומר שלא ימטירו עליו והוא משער והוא בן בלעל מרבר אליו (ע"ל כס יז); ודומה לשער הזה אשר אנחנו בו אמרם טובם כחרק ישר ממסוכה (מכס ז ד) פרושו כי הטוב אשר בהם כחרק והישר בהם רע ממסוכה כי מסוכה ואם הוא כחוב בסמך הוא כמו במשוכה חרק (עזליטויט); מהיות משה (זמות יד ד) כלומר מרי שה; ופסיליהם מירושלים ושמרון (יעזעיה י י) שעורו אשר הם גדולים מפסילי ירושלים ומפסילי שמרון; אנחנו פשטנו נגב הכרתי (ע"ל ל יד) ר"ל על נגב הכרתי, לא אחת ולא שתיים (ע"ל ו י) כלומר לא פעם אחת ולא שתיים, ואח כל הארץ היא (ירמיה טז ד) שעורו לי היא והטעם שאני עושה בה כרצוני, פן יאמרו הארץ (דברים ט כז) כלומר יושבי הארץ וכמהו וכל הארץ באו מצרימה (בראשית סוף טח), אלף ושבע מאות וזה (זופטיס ח כו) בחסרון המשקל, היפלו ולא יקומו אם ישוב ולא ישוב (ירמיה ח ד) ר"ל היפלו דברי ולא יקומו אם ישוב דברי ולא ישוב, ישוב הראשון מן השיבה והשני מן ההחמרה וזה הפך זה, וכמו השני אשר הוא בענין ההחמרה כלה שב במרצתם (סס ח ו) פרושו כלם מחמדים במרצתם, והטעם באם ישוב ולא ישוב הישוב דברי מעשות רצוני והפצי במ ולא יעשה ולא יחמיר מה שהשבתי עליהם, והטעם באמרו היפלו כטעם באמרו לא נפל דבר אחד מכל הדבר הטוב (יחזע כל מג); הלך וקנית בקבץ יוצר חרש ומוקני העם ומוקני הכהנים (ירמיה יע ח) שעורו מעשה יוצר חרש ולקחה עמך מוקני העם וג'; והיתה שבת הארץ לכם לאכלה (ויקרא כה ו) השבת לא יהיה לאכלה אבל הטעם והיתה חבואת השבת לכם לאכלה; להטתה הדרך (נענר ככ כג) אל הדרך; אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב (סס כג יז) והוא במ כנוי דבר חסר אם דבר או מה שדומה לו, כלומר אני רואה הדבר הזה הוא אחד ומן; כאשר ישבר את כלי היוצר (ירמיה יע יח) שעורו כאשר ישבר איש וג'; אם יחרש בבקרים (עמוס ז יב), אם יחרש איש בבקרים או אם יחרש החורש; ויקרא יעבץ לאלהי ישראל לאמר — והיתה ירך עמי ועשית מרעה לבלתי עשבי (דס"ד י) בחסרון תשובת התנאי, אפס כי יש כמלים תאלה מוקדם ומאוחר והסדר ועשית לבלתי עשבי מרעה, ראיתי את הארץ והנה חרו וברו ואל השמים ואין אורם (ירמיה ד כג) השעור והבטתי אל השמים; ואחן להם יעברום (ירמיה ח יג) השעור ואחן להם מצות או חוקים; ואין אתכם אלי (חגי נ יז) שעורו ואין משיב אתכם אלי נאם ה', כלומר ולא מי שמורה אתכם את עברתי; כי אראה שמך — מה אנוש כי תזכרנו (תהלים ח כ) אומר מה אנוש; הפיל פור — לחדש שנים עשר (סמט ג ז) השעור ויפול הפור על חודש שנים עשר; שמר מה מלילה שמר מה מליל (יעזעיה כח יח) ר"ל מה הלך מלילה מה הלך מליל או מה פנה מלילה או הדומה לו; והנה ירו מצרעת כשלג (זמות ד ו) לא רמה רחלי עצמו לשלג אבל רמה לו מראה ירו בלבר והשעור והנה ירו מצרעת והיא לבנה כשלג; חלקו מחמאות

פיו (תהלים נה כג) השעור חלקו מחמאת אמרי פיו והמם במחמאת במקום מן
 אע"פ שהיא פתוחה כאשר היא בכי למבראשתה (דכ"ט טו יג; לעיל 19), והמטעם
 בו כמו המטעם ברכו דבריו משמך (תהלים נה כג); נרדם ורכב וסוס (שס טו ז),
 נרדם איש או אדם ורכב וסוס; ותלכב אסתר מלכות כלומר בגדי מלכות;
 אנש כחציר ימיו (שס לז ה) בימי חציר ימיו; לא אוכל און ועצרה (שע"ט ז יג)
 לא אוכל נשא און או להביט אל און ועצרה; כי נשני אלהים את כל עמלי
 ואת כל בית אבי (נחלזית טז טז) ואת כל עמל בית אבי; קראן לו ויאכל לחם
 ויואל משה (שע"ט כ כז) בחסרון וחקראנה לו ויאכל לחם; בקרבחם לפני ה'
 (ויקח"ט יו) בחסרון באש זרה והשעור בקרבחם לפני ה' באש זרה; אלהים
 יראני בשוררי (תהלים נט יא) יראני נקמה בשוררי כאשר נאמר אראה נקמחך
 מהם (יחזקאל כ יג); ויקח האיש נום זהב בקע משקלו ושני צמידים על ידיו
 (נחלזית כד יג) ר"ל ויקח האיש — וישם על אפה ושני צמידים על ידיו כאשר
 אמר ואשים הנום על אפה; והמזלג שלש השנים (ש"ט כ יג) בעל שלש כאמרו
 בעל פיפוח (שע"ט טז טו); ויענש את הארץ מאה ככר כסף וככר זהב (דכ"ט
 לו ג) ר"ל ומאה ככר זהב או זולתו מן המספר; ויאמר ליוסף הנה אביך חלה
 וגיד ליעקב ויאמר (נחלזית טז) השני פועלים חסרים האומר והמגיד; ואנכי שלוח
 אליך קשה (מ"ט יד ז) כלומר נבואה קשה; כי איש בבנו ובאחיו (שע"ט לז כט)
 השעור כי שלחם יד איש בבנו ובאחיו; ואנכי ישב אשב עם המלך לאכול
 (ש"ט כ ה) כלומר כי מנהגי לאכול עמו כמורדים; לא עליך אהה היום (דכ"ט
 לה כז) ר"ל לא עליך אהה באה או עליה היום¹; ויסירהו מלך מצרים בירושלים
 (שס לו ג) הענין מהיות מלך בירושלים כאשר נאמר במלכים (ג' כג לז) ממלך
 בירושלים; וכחכי איש גרודים חבר בהנים (הזע"ט ט) כלומר בן חבר בהנים; אל
 הכך שפר כנשר על בית ה' (שס ח) השעור שים אל חכך שפר ואומר הנה
 גוי בא ממרחק ויראה כנשר על בית ה' כאשר נאמר ישא ה' עליך גוי מרחק
 מקצה הארץ כאשר יראה הנשר (דנ"ט כח טז); אשר לחתי לו בשרה (ש"ט ד י)
 שעורו אשר חשב או אשר בא או הדומה לוה; כי האדם עץ השדה לבא
 מפניך במצור (דנ"ט כ יט) ר"ל כי יעזב האדם עץ השדה וכי הנה בענין
 כאשר, אמר בעת שתצור על עיר לא תכרות את עצה העושה פרי כאשר יעזבו
 אנשי העיר ויבאו מפניך במצור; ויקח ישי חמור לחם (ש"ט כ יז) ר"ל משא
 חמור לחם, ויחכן להיות כמו חמור חמורחים (שע"ט טו); ונתנו לך שתי לחם
 (ש"ט י ד) כלומר שתי ככרות לחם; בעיר דלחים וכריח (שס כג ו) בעלת
 דלחים וכריח; הבל נתן ארונה המלך (ש"ט כד כג) שעורו ארונה עבד
 המלך, ואפשר שיהיה המלך קריאה²; עד למחנה גדול (דכ"ט יכ כג) משפטו
 עד אשר היה למחנה גדול כאשר נאמר ועתה הייתי לשני מחנות (נחלזית לז יא),
 מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוי ואלהיו (ש"ט כג) שעורו והורשת
 מפניהם גוים ואלהיו³; וימשחו לה' לגיד (דכ"ט כט כג) משפטו וימשחו אותו
 לה', אבל ארון האלהים העלה דויד — בהבין לו (דכ"ט ד ד) שעורו ושם אותו
 במקום אשר הבין לו דוד; ותשב באיתן קשתו (נחלזית טז כז) שעורו גם כן

¹ וכן יוסף תרגם סליקית וכן המורי אתה ונקדו איתיה. ² לשון ענוגים וכוונתו כמו שפרש"י
 וד"ק שזרונה היתה עליו וזו קראו הכתוב כמלך. ³ הבהבין העתיק פי' ט"ד גוים ואלהיו.

במקום איתן, ואנחנו ה' אלהינו ולא עובדנו (דכ"ג יג) שעורו ואנחנו עבדנו ה', ואפשר שלא יצטרך לזה על דרך שיהיה ה' התחלה והגדה; איוה עבר רוח ה' מאתי (מ"א כנ כד) השעור איוה הדרך כאשר נאמר בנסחא השנית (דכ"ג יח כג). ובשונה השבעית החזק יהוידע — עמו בברית (דכ"ג כג) השעור ויבא אותם עמו בברית. כי אם בוא אהה — יכשילך האלהים (סס כה ח) שעורו פן יכשילך או למה יכשילך האלהים. וילך חלקיהו ואשר המלך (סס לו כנ) שעורו ואשר שלח או ואשר צוה המלך כי כבר אמר למעלה ויצו המלך את חלקיהו — לכו דרשו את ה', ובענין הזה נאמר עוד כה אמר ה' אלהי ישראל הדברים אשר שמעת (מ"ג כנ יח) השעור מדבר הדברים או עושה או מקום הדברים או הדומה לזה. אני פי מלך שמור (קהלת ח) שעורו אני מצוה או אני אומר לך או הדומה לו. והכהנים ירדו על ידיהם (ישיעיה ה ל) השעור ירדו שוחר על ידיהם מענין יורדו אל כפיו (זפטיס יד ט) וזה על דרך העברת הלשון; מרעידים על הדבר ומהגשמים (עזרא ט י) אין אמרו ומהגשמים עוסף על הדבר כי אלו היה כן היה ועל הגשמים, אך יש בו הסתר דבר כאלו אמר ומרעידים מהגשמים; וכל ישראל כי לא שמע המלך (דכ"ג י י"א) ר"ל וירא כל ישראל כאשר נאמר בנסחא הראשונה (מ"א יח יו) או רוצה וכל ישראל ראו; ויאמר אלהים עוד שלשת ימים ושובו אלי (דכ"ג יח) ר"ל לכו עוד שלשת ימים כאשר נאמר בנסחא (השנית) הראשונה (מ"א יח ה), וכשלו איש באהיו כמפני הרב (ויקרא כו לו) שעורו כאשר יכשלו מפני חרב; בהשמה מהם (סס כו כג) שעורו בעת השמה וחסר עת והניחו ההא והעתיקו קבוצה אל הבית² והעיקר בשין להדגש כי הוא כמו כל ימי השמה חשבת (סס כו לה) והוקלה לצורך בעבור נח ההא; והמה אם ישמעו ואם יחרלו (ויקרא כ ה) זאת שבעה, והנשבע בו מחוסר והשעור: חי ה' אם ישמעו וג', וכמרו אם תעשון כזאת כי אם נקמתי בכם (זפטיס טו ז) ויש בו עוד חסרון אחר והוא אם אשקוט כי אם נקמתי בכם. לך מנגד לאיש כסיל וכל ידעת שפתי דעת (מסלי יד ז) שעורו ואם לא כל ידעת שפתי דעת וחרגומו הרחק מאיש כסיל ואם לא כל ידעת דברי החכמים; אל חרבו הרברו גבהה (ז"א כ ג) השעור מלה גבוהה וחסרו המתואר והעמידו החאר במקומו; שנים שלשה גרגרי ראש אמיר (ישעיה יז ו) משפטו בראש חרש, וענין אמיר עליון וגבוה כאמרו את ה' האמרת וה' האמירך (דברים כו יז) והיא ההקשה באמרו כעובת החרש והאמיר (ישעיה יז ט) או הדומה לזה, וכמו זה בא בחסרון המתואר והעמדת החאר במקומו אמרו לכל לא טהור (דכ"ג יח) השעור לכל איש לא טהור, ועוד נדרשתי ללא שאלו נמצאתי ללא בקשוני (ישעיה סס) כלומר לעם לא שאלו לעם לא בקשוני; ועוד לאשר קנהו

¹ וכן הוא בכ"ז על נד וכל ישראל כי לא ונכפרינו נדפס נעזות וכל ישראל ר"ל כמו שהעיר כבר הע"ז ודע כי גם הפרקון אל העתיק מקלט דברי ר"י נקלוד כתב פה וכל ישראל פ' וירא העם כן הוא בכ"ז אל לפני נעתק מכ"ז דויען וננדפס (כ"ז ע"ד) לזה כעתיק לתקן וכתב וירא כל ישראל (מ"א יח) פ' וירא כל העם וזאת בזה את כונת ר"י וכונת הפרקון. ² ראה לעיל דף 31. ודעת החכם גד"ל כפירוש על התורה כי נתחלפו בזה התנועות לפי מצינו אותיות אה"ע, שלפעמים יבא בהן השואל כדל"ל לפניהן, ותבא לפניהן התנועה הראויה לזה בהן כמו לְפָשֶׁר (דברים כו יח) נמקום לְפָשֶׁר ועוד אחרים ע"ל, וכן כתב המחבר לקמן שער ל כי ושמעם, יתכן, להפריכם, כהשגח, יש בזה התחלף התנועות והחכם כנזכר חידש כי זה רק מצינו אותיות אה"ע.

מאתו לאשר לו אחוז הארץ (ויקרא כז כד), ויוסף אמר לאשר על ביתו (בראשית מד ז) [השעור לאיש], ועוד וחשב באיתן קשתו (סמט כד) או במקום במושב איתן או הדומה לזה וכבר קדם זכרו; ולחבנית המרכבה הכרובים זהב לפרשים (דנ"ל כח יח) שעורו זהב לכרובים והעמידו החאר במקום המתואר, אבל אמרו הכרובים הוא חמורה מאמרו המרכבה⁽¹⁾, אל חתי מרי כבית המרי (יתחקל כ ח) שעורו אל חתי איש מרי, ויחכן שמרי חאר כמו פתי יאמין (עזלי יד יו). הנה צרפתיך ולא כבסף (ישעיה מט י) ר"ל ולא בכור כסף, הנה בטני כיין (חיוז לז יט) בנאר יין. לולא האמנתי לראות (תהלים כז יג) הוא מחוסר החשובה ושעורו כמעט שכנה דומה נפשי או או אכרתי בעני או הדומה לזה. הוהב לזהב וג' (דנ"ל כט כ) השעור הוהב למעשה הוהב או למלאכת או לכלי הוהב. והכסף למעשה או למלאכת או לכלי הכסף והוא ההקשה בשאר המחכות. ויאמר שמואל אל העם ה' אשר עשה את משה וג' (ע"ל יז ו) חסר ממנו ע"ד כאשר אמר להם עד ה' בכס ואמרו הם עד ושנה הרברים לנחץ בהם ואמר עד ה' אשר עושה וג'; אוכלי שלחן איובל (מ"א יח יט) ר"ל אוכלי לחם על שולחן איובל כאשר נאמר ואחז חאכל לחם על שלחני (ע"ל טז ו) וכמרו והיו באכלי שלהנך (ע"ל כז ו) ר"ל באכלי לחם על שולחנך כלימר בכללם; וכי ימצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה וג' (ע"ל כד כ) יש בו הסתר דבר ושעורו וכי ימצא איש את איבו — ה' ישלם לו טובה וה' ישלמך טובה וג'; מה ירדוה משכנותיך (תהלים מד כ) שעורו מה רב ירדוה; ואת רעבון בתיכם (בראשית מז לג) שעורו ואת שבר רעבון בתיכם כאשר נאמר במקום אחר (סמט מז יט) והוא שרעבון הוא שם הרעב עצמו כאשר נאמר ובימי רעבון ישבעו (תהלים לו יט). ויש שמחסרים פעמים רבות מלת הבאור כל שכן מן מבואר עמוף על מבואר לפניו בלא, ויהיה לא הראשון משמש במקום השני (מחברת ממס 71) וזה עוד בכמו אמרו ה' אל בקצףך חוכיחני ובחמהך חיסרני (תהלים לח) והטעם ואל בחמהך חיסרני, וכבודי לאחר לא אתן ותהליתי לפסילים (ישעיה מז ח) ר"ל ולא תהליתי לפסילים, לא רבים יחכמו וקנים יבינו משפט (חיוז לז ט) ר"ל ולא קנים, כי לא לנצה ישבח אכיון הקוח ענוים חאבר לעד (תהלים ט) כלומר ולא תקוח ענוים, יהי ראובן ואל ימות ויהי מתיו מספר (דברים לג ו) ואל יהי מתיו מספר, ולא למרתי חכמה ודעת קדושים אדע (עזלי לג) כלומר ולא דעת קדושים, כי לא כצורנו צורם ואיבינו פלילים (דברים לז כח) הטעם ולא איבינו פלילים כלומר אינה פלילים חכמים כמונו אבל הם כסילים; כי אז מהבקר נעלה העם איש מעל אהיו (ע"ל כז כז) שיעורו לא נעלה⁽²⁾, וטוב בעיני שיהיה ואשר יגאל מן הלויים (ויקרא כה לג) מן השער הזה ר"ל שיהיה שעורו ואשר לא⁽³⁾ יגאל מן הלויים כלומר והלויים אשר

(1) ר"ל רכובים הוא הפוך רכובים, רכב חלבים. ראה יס"ד נכבדו העמים תק"ף.
(2) כונתו כל תמידי ולא ידעתי מה הכרחו לזה. וכפרק כח כח המחבר ח"ד לא עונה עיר תכלה (ירמיה מט כה) שעורו ח"ד עונה, לא תשבור על חטאתי (חיוז יד טו) תשבור על חטאתי כי לא ח"ד לו טעם נענין.
(3) על זה הסג כחפדי ואמר, "הוא זר מאד מהבקר שחמש נחיוז במקום השליש א"ר חי חפזר כס שילדקו יחד ולכן ח"ד רחוי להטען אחר דעותיו נחלה וכבר נחלו חותם כלל מלכזולות. וכבר נמלל אולל אחד אהז מחייב עכ"פ וכו"ל לא יחליו עוללות (ירמיה מט ט) ויורע עליו סוף הכפוק חכל יודע חיוז מחכות הדבור ובעל הצעמים הרגיש בח" וכן כתוב בעובדים הלוא יגנו דים — כלל שחירו עוללות.

לא יגאל ביהו כי כבר אמר קודם זה גאלת עולם תהיה ללויים כלומר שיש להם לגאל בכל עת שירצו ואחר כן אמר ואשר [לא] יגאל מן הלויים מהם מה שמשכנן יצא משכנו כיובל ואם יהיה חמה חומה; ולאנשי הקבלה¹ כיגאל שירוש שאין צריכים עמו שיהיה בו הסתור לא והוא שנוהגים בו מנהג יקנה כלומר ואשר יקנה מן הלויים יניחיהו ביוכל, ושתי המליצות באות אל ענין אחד והוא שישוּב הקנין לבעליו הלוי ביוכל, אך האחת יותר דקה. ויש שמחסרים זולת מלת הכיאר בהגדה מן ההגדות כאשר יתקדם זכרון המלה והיא בהגדה אחרת דומה לזה וזה בכמו אמרו מתן בסתר יכפה אף ושהו בחק חמה עזה (שלי כז יד) השעור יכפה חמה עזה והספיק להם הראשון במקום השני כי שתי ההגדות דומות זו לזו, וכמו אמרו עוד כאשר ילק הכלב חציג אחו לכר וכל אשר יכרע על ברכיו לשחות (זפטיס ז ה) לא ישלם הענין כי אם בחוספות חציג אחו לכר עד שיהיה על הסדר הזה וכל אשר יכרע על ברכיו לשחות חציג אחו לכר, וכמו רוח צפון חחולל גשם ופניו נועמים לשון סחר (שלי ככ כג) שעורו ופנים נועמים חחולל לשון סחר, וזה מן הענינים ההפוכים כי המשפט שיהיה יועם פנים, ויכשר שיהיה מן המין הזה וזה רענן יפה פרי חאר (ימטיס יא יו) כלומר (יפה) פרי יפה (פרי) חאר, ויצטרף אל זה אמרו בישישים חכמה וארך ימים חבונה (ליוני יכ יג) כלומר ובארך ימים ועמדה הכית הראשונה במקום השנית. ופעמים רבים מחסרים אשר וזה בכמו אמרו והודעת להם את הדרך ילכו בה (שמות יב כ), נותן נשמה לעם עליה (ימטיס טז) לכל יבא גבורתך (תהלים עא יח), וכל יש לו נתן בידו (נחשית לט ד), ויובחו — מן השלל הביאו (דכ"ט טו יא) ויראו הצופים לשאל (ז"א יד יו), עובו האלהים לדעת כל בלבבו (דכ"ט לנ לא) אל הבינותי לו (דכ"ט טו יכ), ולא ימות מכל בני ישראל דבר (שמות ט ד), ואחרי לא יועילו הלכו (ימטיס נ ח), עד כלות המלאכה ועד יתקדשו הכהנים (דכ"ט כט נד) כלומר ועד אשר יתקדשו, עד רצתה הארץ את שכתותיה (דכ"ט לו כא), לרתחוק עם לבבם שלם (סס יו ט), המה יסד ריור (דכ"ט ט ככ) השעור אשר יסד ריור, לכל העיר האלהים (עורל א), על הוסד בית ה' (סס ג יא) שעורו על אשר הוסד, ואיננו רחוק שיהיה הוסד מקור על רמיון כי הגד הגד לעבדיך (ייסוטט טט), יום הולדת את פרעה (נחשית ט כ) ואם חנועת הסמך משתנה, אפס כי הוא הנבלעה בהולדת נראת בהוסד. ויש שמחסרים קצת אותיות המלה להקל כמו ורן ויון (יחזקאל כז יט) רוצה ודרן, שרשח גבלות (שמות כח כג) ר"ל שרשרות, ימלט אי נקי (ליוני ככ) ר"ל איש נקי, ברחוץ הליכי בחמה (סס כט), ר"ל בחמאה, ואמרו ודבר חד את אחד (יחזקאל לג ל) אחד, ואפשר שיהיה חד מן המלים הארמיים כמו רי דניאל חד מנהון (דניאל ו ג), ומקרני רמים (תהלים ככ) ר"ל ראמים, ועלתה כאר כלה (עמסס ח ח) במקום כיאר כאשר נאמר בוולח המקום (סס ט ס), ואביגיל (ז"א ככ לנ) במקום אביגיל, ואחותיך הגרלות (יחזקאל יז ס) במקום ואחותיך, והמדינים מכרו אתו (נחשית סוף לו) כמו ויעברו אנשים מדינים (סס לו כח), ומשלח מדינים בין אחים (שלי ו יט) הוא כמו מדינים ישלח (סס ו יד) בית שן (ז"א לנ) רוצה בית שאן, ואל תרם כת עינך (ליככ נ יח) כמו בכח עינך וחמר הכפל דאחר, ואם יטעון טוען עלינו במאמר המשורר

¹ הפירוש הזה הכיל גם רש"י וז"ל ולא רחמתי לו כת"ב ולא נערכין לו.

בנות עיניו הדיכוני בגאותם יריבוני

בקבוץ בת עינד ורצה להוציא מזה כי בת עינד איננו בענין כבת כאשר אמרנו, צריך שידע כי המשורר עשה זה בעבור שדמחה מלתו למלת בת אשר יקבץ אותו כאשר חקבץ [בנות] בת (אשר) ומחל על זה בעבור שלא נחבן לו במשקל זולת זה, וזה מה שקבלנו ממנו במאמרו זה, והערב עושים גם כן כמו זה, והמשורר הזה בעיני יוחר יש לו מקום להנצל מן האחר שאמר

הלנצח אהי רואג לחצי קבותיך וגם אירא חניתם

כהנעת הכית בשכא המוחל כה בעבור דוחק המשקל והדין כה בקמצות כי כבה על דמיון כמה וכאשר נאמר על במוחל חלל (ז"ח ט יט) כן ראוי לומר כבחותיך בקמצות והראיה החזקה על זה אמרו בבת עיני (זכריה ז יט) מכלי שנות הבית כסמיכה; והשוב בעיני כבבת עיני⁽¹⁾.

ובמה שיהיו עלולי העין שלהיאל (חגי א יט) כמו שאלתיאל (דכ"ג ג יז), שער השפוח (נחמיה ג יג) במקום האשפוח (סז), כחאו מכמר (ישעיה נא כ) כמו וחאו וומר (דברים יד ה) בחסרון האלף והאלף הבחובה במקום הוא, והוא אשר קודם האלף למשך, עשה עש (לוי ט ט) כמו ועיש על בניה חנחם (סז לח לב), הה ליום (יתחקל ל) כמו אהה (יולל א), ואפשר שהיה האלף באהה חוספת. שה כריה (יתחקל לד כ) במקום כריאה והסרה יוד המשך והפכה האלף יוד, ונאמר האם חמנו לגוע (נעדרני סוף יז) וחסר הבפל האחר, ונאמר ונחלת כך (יתחקל כז יז) ונחלו מקדשיהם (סז ז כד) והעקר ונחללת ונחללו כי הוא מן ובאו פריצים וחללוהו (סז ז כז), ונאמר וכעת צאת הקץ לימים שנים (דכ"ג כז יח) עקרו ימימים כי הוא משנה ימים והיה גאלחו (ויקרא כס כט) אשר פרושו שנה כאשר נאמר בענין הזה (דכ"ג סז) ויהיה לימים ימימים והסרה המם וחסרה היוור עמה, וימים חיה גאלחו ע"מ חמים, וכאשר קבוץ חמים ומשנהו חמימים כן ראוי להיות קבוץ ימים ומשנהו ימימים והסרו על מאסם הקבץ הממים אע"פ שיקל עליהם קבוץ האותיות הדומות זו לזו במקומות רבים, ואע"פ שעשו בהמים הפוך מה שעשו בימים ר"ל שהוסיפו בו ים, והוא אמרו וכיום החדש פר כן בקר חמימים (יתחקל נו ו) והדין בו שהיה חמים כי הוא ספור לפר בלבד, אלא אם יושם ספור לשניהם יחד⁽²⁾. ואל חחמה על חסרם קצת המלה כמו אמרם אי נקי במקום איש וחולחו ממה שזכרתיו, כי המלה כאשר היא נודגת בלשונה הרבה יקלו אותה, וחולת העברים עושים גם כן כמו זה; ויש שמהסרים יוחר מן החסרון הזה עד שיספיק להם לזכור מן המלה אות אחת ממנה ספר זה עליהם סיביריהם⁽³⁾. ומחסרים פאי קצת הפעלים מן הצווי בכמו של נעלך (שמות ג) הנגור מן וגשל גוים (דברים ז), ומן קח נא (נחמיה כז כז) ומן חן לי הגנש (סז יד כא), ומן גש פגע בו (ז"ח ט טו) והדומה לזה. ובכר חסרו הפא מן הפעל החולף בקח על מים רבים (יתחקל יז ה) משפטו לקח, ובאיבי חחה לי ערף (ז"ח כז טא) העקר בו נחתה, ובהיום רד מאד (שופטים יט יא) עקרו ירד מאד, ובאהבו הכו

⁽¹⁾ כן כולל נחמיה נכפרינו, ונחמיה ר"י נחמיה וכן נחמיה ככ"י נקניקלחט ומחיון נחמיה, וככ"י נחמיה.

⁽²⁾ ר"ל לפי ולנקר וכן פי רז"ן מלך, וזה יולל חוץ מן ההקצא. ורעכ נפרק כהא.

⁽³⁾ סנויה הוא סז נעל מדקדק לשון ערני לפי דעת החכם מונק.

(סוּזַע ד יח) עקרו אהבו מן כאשר אהב, ואנחנו עתידים לכאר זה בשערו מספר
השרשים מן החבור הוה; ופעמים רבות משתמשים בחסרון בפעלים בעלי אותיות
הרפויז ובפעלים בעלי הכפל כאשר הוא מכואר בספר אותיות הרפויז ובפעלים
בעלי הכפל ובספר ההשגה. ויש שחרמה מלח מה שחרמה הלמד ממנו מן
הפעלים העתידים הכבדים העלולי הלמד ומלח מה שחרמה הלמד שלו מן הפעלים
הקלים העלולי הלמד גם כן כהרמות מלח וחכל כל עברה (זמות לו ג), וחכה
מכעס עיני (ליוז יז ח) והלך ותחע (נלזית כל יד) אשר הם מחסרים מפעלים
קלים, ומלח ויפן זנב (זופטים טו ד), ויקש את ערפו (דכ"כ לו ג), ויון את (יהודה)
[ישבי ירושלים] (זס כל יח) המחסרים הכבדים וההפרש ביניהם יהיה בנקוד
והוא שאות העתיד מן המחסרים מן הפעלים הקלים יהיה בצרי כמו וחכל וחכה
וחו [הראשונה] ותחע כי הם והרומים להם בצרי, ואות העתיד מן המחסרים
מן הפעלים הכבדים חזיה כסגול כיור ויפן ויקש ויון את (יהודה) והרומה להם,
וכבר נאמר גם את חשכרי חזי נעלמה (נחוס ג יח) בחסרון יוד היה, כי היוד
הואח היא לנקה ועקרו חזי כמו ולא חזי לאיש (סוּזַע ג ג) כי הוא מרבר
עם נקה אך מלח חזי לא חזיה כי אם ספור על הנקה כמו אל נא חזי
כמח (נמדנר יכ יג), אל נא חזי מריבה (נלזית יג ח) או דבור עם הוכר כמו
אל חזי עד הנם (מזלי כד כח); וכאשר הרבו המשודרים וכל שכן מר יצחק
בן מר שאלו ג"ע מהם מאמור חזי והם רוצים לומר יהיו להקל. ויחכן אצלי
לומר כיור חזי נעלמה שהיא עין הפעל ר"ל שהיא יוד היה ושמן הנקה נופל
ממנו כנפלו מן והבוא עד שנותיך (יחזקאל כג ד) אשר משפטו להיות כמו
וחבאי בערי ערים (זס יו ז); ואמרו עוד העשו לבלי חח (ליוז טז כה) ועקרו
העשו וחסרו הלמד. ויש שיפילו הרבה עיני הפעלים העלולי העין כאשר יאמרו
מהם פעלתי ופעלתי כמו וגלתי (ביהודה) [בירושלם] וששתי בעמי (ישעיה סה יט),
וקמתי על בית ירבעם (עזנז ז ט), ושבתם וראיתם (מלכי ג יח), והנה קמתם
(נמדנר לז יד); ופעמים רבות הם מחסרים ההאין ממקורי הפעלים הכבדים אשר
על בנין הפעיל ומעתידיהם גם כן, לנחותם הדרך (זמות יג כל) אשר עקרו
לנחותם כמו לנחותם בהדרך (נחטיה ט יט) כי הוא מקור אשר הנחני (נלזית
כד עח), ומן לראחכם בהדרך (דנרים ח ג), למרות עני כבורו (ישעיה ג ח) עקרו
להמרות, לעביר את בית המלך (ז"כ יט ח) להעביר, לחלק משם (ירמיה לו יב)
להחליק, לביא אותו (זס לו ז) להביא, לשמר מעוזיה (ישעיה כג יח) להשמיד,
ולשבת עני ארץ (עמיס ח ד) ולהשכיח, לסתר עצה (ישעיה כט טו) להסתיר,
לחטא את בשרך (קבלת כ) להחטא, חסרו ההאין והעחקו פחותם אל הלמד;
וכן פעליהם החולפים אשר הנחני, הן הראנו (דנרים כ כד), כי המרו את רוחו
(תסלים קו ג), העביר אותו (נלזית טז כל) כי החליק אליו (תסלים לו ג), אשר
הביא (ז"ל כה כז) והשכיחו בניכם (סוּזַע כג כה), הסחירו פנים (ישעיה נט כ),
השמרו ה' (דנרים ד ג) אשר החטא (מ"ט טו כז) וכמהו לצכות בטן ולנפל
ירך (נמדנר כ כג) עקרו להצבות ולהנפל, והעחיד ממני ינחני במעגלי צדק
(תסלים כג ג), יראני בשרי (זס נט יח), ויעברום עמם אל המלון (סוּזַע ד ח),
לשונם יהליקון (תסלים כ י), יביא את קרבנו (ויקרא ז כט), אשר ימרה את פיך
(סוּזַע ח יח), אל השערה ולא יחטא (זופטים כ יו) בחסרון הרא גם כן ועקרו
ינחני ויראני ויעבירום יהחליקון יביא ימרה יחטא וחסרו ההאין והעחקו

תנועתם אל היורין, ואפשר שתתקיימה ההאין בכמו זה כאמרו כי לא בחרב
ובחנית יהושע ה' (ע"ז י' טו), יהודה לתפלה (נמצים יא י'), וזה מבואר בספר
אותיות הרפיון. ויש שמחסרין הראין עוד ממקורי הנפעל ומעתיקים תנועתם אל
מה שיש לפניו עוד כאשר נאמר בבא כל ישראל לראות (דברים לו יא) העקר
בו להראות כמו וביום הראות (ויקרא יג יד) וכמהו לענת מפני (שמות יג) עקרו
להענת, ובכשלו אל יגל לבך (משלי כד יז) עקרו ובהכשלו כמו ובהכשלם יעזרו
(דניאל יא לד) ועקר יעזרו ידעזרו, בעטף עלל (ע"כ כ יא) עקרו בהעטף. ואם
ינהגו המקורים האלה מנהג נשאל דוד (ע"ז כ ו) ומנהג ונחבה לא יוכל (ירמיה
עט י) לא תהיינה מחסרי ההאין. וכבר חסרו הא הפעל מאמרם כינתי בספרים
(דניאל ט כ) מדוע אליו ריבות (חזון לג יג) משפטם הבינתי הריבויות. וכבר חסרו
ההא הואח עוד כרכרי ר' יהודה ממקורי הפעלים האלה העלולי העין באמרם
בן הבין מזלי כנ, ריב יריב את ריבם (ירמיה כ לד) והרומה להם, וחסרוה גם
כן לפי דבריו מן הצוי כאמרו כי אם שישו וגילו (ישעיה סה יח) והרומה להם,
וולחיו אומר כי היוד בשני המינין האלה חמורת ואו ושהם מפעלים קלים.

וחסרו ההא עוד מאמרם כיום ההוא (יהושע י יד), ביום ההוא, ליום אשר
אני עשה (מלכי ג יז), לגר ולחושב (נמדנר לה טו), בדרך אשר חלכו (דברים
א לג), ולעם הזה (ירמיה ה כג) ומרבים כמוהם מן ההורעות והעקר בהם כהיום
ההוא, כהיום ההוא, להגר ולהחושב, ולהעם הזה; ואפשר שיביאנו על העקר כאשר
נאמר ויהי כהיום הזה (נמצים לו יא), ויברילם אמציהו להגדור (דכ"ז כה י'),
ולהגרים הגרים (יחזקאל טו כג), מי כהחכם (קהלת ח), בהשמים (תהלים לו ו)
ולקדרמים* (להעם הזה (דכ"ז י ז), מעל להחומה (נמצים יב למ) להנהותם
בהדרך (שס ט י') כהחלונות האלה (יחזקאל ט כה), העולה להמזבח (דכ"ז כט כו);
ואמרו וחמור והאריה (מ"א יג כח) במקום והחמור וחסרו ההא, ועור ושרף אשרה
(מ"ט כג טו) במקום האשרה, וישרף עליו את בית מלך (מ"א יו יח) ר"ל בית
המלך, ואצורה (ע"ז ח ו) במקום והאצורה, לעשיר (ע"ז יב כ) במקום להעשיר
או לעשיר בצרי תחת הלמר ובחסרון ההא כי הוא כבר אמר תחת אחר
עשיר ואחר ראש והיה ראוי להיות השני ידעה כי הרבר יהיה בתחלה סחם
ואחר כך יודיעוהו לדעת שהוא אשר החלו בו, ונאמר ב'ידש ובכליו (נמדנר ד יו)
ומשפטו ב'קדש בפחחות הבית ורגשות הקוף והעקר על ההשלמה בהקדש כמו
בהדרך, וכמהו את עמוד הענן לא סר מעליהם ב'יוםם — זאת עמוד האש ב'לילה
(נמצים ט יט), והמשפט ב'יוםם בפחת תחת השני ביתים ורגשות היוד
והלמר; להשתחות ב'לילה (זכריה יד יז) המשפט להיות תחת הלמר פתח גדול.

וחסרו ההא אשר לנקבה מן פחה באמרם להיות פחה (נמצים ה יד) עקרו
להיות פחתם כאשר נאמר הקרכוה נא לפחתך (מלכי א ח) וחסרו ממנו הא
פחה, וחסרו גם כן ההא מן מלך יצנה באמרם מלים ושנים, ומן מכה באמרם
מן המכים (מ"ט ח כט) קבצו המלות האלה על חסרון ההא מן המכה, ומן פנה
כאמרו עובר בשוק אצל פנה (משלי ז ח) עקרו פנתה כמו אבן פנתה (חזון לח ו)
וכבר בארתי זה בשער כרה מספר דהשגה. ומחסרים פעמים רבות ואו הסדור
כאמרו אדם שח אנוש ושאר השמות (דכ"א), ועוד שמש ירח (תנחומ ג י'), כרשנא

* כן הוא נהנתה אחר לפני ואולי ל"ל הנן לה' (דניאל ט יו) וכן הוא נמכלול דף ט"ז.

שחר ארמחא חרשיש וג' (אחמ' ח), את מחלה — אביחיל בת אליאב (דכ"ז יא יח), עקב ענה, יראת ה' (מזלי כד ד) משפטו ויראת ה' בואו העמק, ולולי מה שאמרו רבותינו¹ בועד כרם זית (זמנים עו ה) היה ראוי לכנסו אל השער הוה כאשר אמר בו התרגום ועד כרמא ועד זיתא. וכבר חסרה יוד וצי אדיר (נל' זכ' כד כד) מקצו ונאמר יצא מלכים מלפני כצים (יחזקאל ל ט) עקרו בציים כמו איים אשר האחד ממנו ישב האי (ישעיה כ ו). וחסרו יוד והיוש מן פלשתים ועברים והגבלים וזולתם הרבה ואלה היודין הם לקבוץ והעקר פלשתיים עבריים וכשויים בשתי יודין האחת מהן ליחוש והאחרת לקבוץ וכבר הביאו אותם על עקם באמרם ופלשתיים מכפתור (עמוס ט ז), אלהי העבריים (זמות ג יח), הלא כבני כושיים (עמוס ט ז). וכבר חסרו סם מן הקבוץ להקל מאמרו, וחפלטני מריבי עמי (ז' כנ טל) הרודד עמי תחתי (תהלים קמד), הייתי שחוק לבל עמי (מיכה ג יד) משפטם עמים וכן כחכם בעל המסורת (ג' דסניד' עמים); וכמהם החכמני ראש השלשי (ז' כנ ט) המשפט ראש השלישים כאשר בא בר"ה (א יא יח), וכמהו בחוט השני (ז' כד ג) ר"ל השנים כמו אם יהיו חמאיכם כשנים (ישעיה ח יח) ושנים זה מן הקבוץ אשר אין לו אחד. ומן השער הוה מעסים רמני (ז' ח כ) משפטו רמונים, ואפשר שיהיה יוד רמני ליחוש ויהיה רמוני תאר לעסים אך הוא על הדרך הוה ממה שנצטרף מן המתואר אל התאר; ואפשר שיהיה [עסים] בלתי סמוך על רמנין גביר והדומה לו אע"פ שנאמר ויכעס דמם (ישעיה טט כו), אך רחוק שיתקבץ במלה אחת שני דמיונים כאשר נאמר אביר הרועים (ז' כא ז) בדגשות ואביר ישראל (ישעיה ח כד) בקלות ומן השער הוה אמר משכימי בבקר — מאחרי בנשף (ישעיה כ יא) לא חסרו המם בעבור הסמיכה כי הבית פוסקת הסמיכה אבל הוא ממה שחסרוהו להקל. ועל הדרך הוה נאמר גמולי מחלב עתיקי משרים (ז' כח ט), ועוד ואמרת לנביאי מלכם (יחזקאל ג) האלהי מקרב אני נאם ה' ולא אלהי מרחק (ירמיה כג). וכבר חסרו יוד הפעל מעתיד ר"ל מן יעשרנו המלך (ז' ח כה), מן וידבקו גם הם (ז' יד כה) ומן וידרכו את לשונם (ירמיה ט כ) ומן מחצרים בחצרות (דכ"ח טו כד); וכבר חסרו יוד הפעל באמרם כי החבאה את המלאכים (יחזקאל יז) היה משפטו החביאה וחסרו היוד להקל ונשאר החבאה והפכו ההא תו כאשר עשו בהא נפלאה בעינינו (תהלים קיז כג) ואחר כן הוסיפו הא שנית לנקה כאשר עשו בנפלאה אהבתך (ז' ח כו) ובישועתה לה' (יונה ג י, לעיל 40) וזולתם. ויש שמחסרים מן הדבור מן כאשר עשו באמרם ושמן על ראשך (קבלה ט ח) הטעם מן על ראשך, וכעסים דמם (ישעיה סף טז) עקרו מן דמם, ולא סרו מצות המלך (דכ"ז ח טו) יתכן שהוא רוצה מן מצות כלומר לא סרו מן מצות המלך וחסרו מן, ויתכן שיהיה ענינו ולא סרו מצות המלך מאמרו וסרה טעם (מזלי יא כה) ולא יהיה בו על הענין הוה חסרון, הוא דמשק אליעזר (נחל'ט עו כ) יתכן שירצה בו מן דמשק אליעזר כאשר נאמר אלחנן² בן רודו בית לחם (ז' כג כד) כלומר מבית לחם, עד יקם גוי איביו (יחזקאל יג) רוצה בו מן איביו, ויוד הסלע (ז' כג כה) ר"ל מן הסלע, השמר לכת עלות בהר ונגוע בקצהו (זמות יט יב) שעורו מן עלות בהר ומן נגע בקצהו, הוה עשות ספרים הרבה (קבלה יב יב)

¹ כונתו למה שאמרו (ז' טו כ) כרם זית חיקרי כרם סתמא לא חיקרי.

² ככ"י כתוב אלעזר בן דודו (ז' כג ט) וס' לא נאמר בית לחם.

ר"ל מן עשות (כדילו רש"י) כפרו חזות ב ד והלכדי נקדטס), וכן נודג שמוש
הלשון הוה דבררי רבוהינו ו"ל בלא מן כאמרו לא הוהרו כשרות לנשא לפסולין
(ינמות פס) משפטו מלהנשא לפסולין; ולא מנע החכם במאמר הוה הרבות מן
החכמות התוריות המקרבות אל האלהים ולא מזולתם מן החכמות המועילות
המושגות באמת אבל מנע בו מהתעסק בספרים המביאים על דעת העוסקים בהם
אל ידיעת ההתחלות והיסודות אשר חוקרים בהם על היות בריאת העולם העליון
והעולם התחתון כי הוא דבר שאין עומדים ממנו על האמת ולא יגיעו בו עד
תכלית עם אשר הוא מפסיד התורה ומאבד האמונה ומיגע הנפש בלא תועלת
ובלא קנאה כאשר אמר ולהג הרבה יגיעת בשר, ואל זה רמז החכם באמרו כל
הדברים יגיעים לא יוכל איש לדבר, כלומר שהם דברים מוגעים בלתי משיגים,
והיה הנכון אצל החכם להמסר לאלהים ולהמשך אחרי מה שצוה בו התורה
ולדבק באמונה כאשר אמר אחריו סוף דבר הכל נשמע וג' עד זה כל האדם,
ולהניח מה שלא חשיג אמתו. ומי שנטה בהוה עשות ספרים הרבה אין קץ
לצוות על עשומם ולהזהיר על קנותם לא למנע ולהזהיר מהם כאשר אמרנו אנחנו,
איננו מוצא הנכונה מהרבה פנים, מהם מה שאמר אין קץ כי מן ההכל שיעזנו
בבקשת מה שאין לו קץ בלתי מועילה כי המבוקש ההוא בלתי מושג ובקשת מה
שלא יושג יגיעה, ומהם עוד אמרם יגיעת בשר, ומהם מה שהוא מצינו אחר זה
ומוהירנו על היראה בלבד באמרו סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת
מצותיו שמור כי זה כל האדם, יאמר כי כללו של דבר וסוף כל מצוה שאצוק
בהם את האלהים ירא, כי זה הטוב במה שידבק בו האדם וההמשך אחרי התורה
במה שיחזק בו האנוש. וכבר מנענו במאמר הזה מזולת זה ר"ל מזולת היראה
והענין בחכמות התוריות והוא מה שלא חושג תכליתו מן המבקשים ולא יגיעו אל
היותו ולא יעמדו על אמתו. ונפל מן מאמרו עשות ספרים הרבה עם הוהר כנפלו
מן עלות בהר ומנע בקצוה כי אמרך הוהר עשות ספרים הרבה ר"ל ואחה
[הוהר] מעשות הוא כאמרך השמר עלות בהר ר"ל ואחה [השמר] מעלות בהר
ומנע בקצוה בשוה, וזה מבואר וגלוי. וממה שיוסיף לו באור ופרסום מה שזכרנו
משמוש רבוהינו בו בלא מם ובענין המניעה לא בצווי לעשות, והוא אמרם לא
הוהרו כשרות לינשא לפסולין ופרוש לא צו הנשים שאין בהם [מום] להנשא לאנשים
שיש בהם מום כלומר לא מנעו אותם מזה, ולא יכשר לפרש אוהו לא צו הנשים
הנקיות מן המום להנשא לאנשים בעלי מומין בעבור השתנות הענין. ואמרו ויתר
מהמה הוא רומז אל מה שקרם מאמרו דברי חכמים כדרכנו וג' אומר כי
הטוב שבדרכי חכמה שחשחרל בעויתו יגיעת נפשך בבקש מה שלא חשג אמתו
ולא חגיע אל תכליתו מן החכמות העליונות ושחטה אל היראה ואל עבודת
האלהים ותדבק בתורה כאשר אמר ראשית חכמה יראת ה', ויתר במקום הזה תאר.
וכבר חסרו עוד מן מאמרו לבר ממכריו על האבות (דנרים יח ט) כי מנהג
אנשי הלשון לאמר לבר מן כך וכך כאשר אמרו לבר מאלי וצבי ויחמור (מ"אסג)
או לאמר מלכר כך וכך כאשר נאמר מלכר נשי בני יעקב (נלגזית מו כו) וחסרו
מן במלה הזאת, ובאמרם עוד לבר על כל התנכר (נלגזית מו כו) והיה השעור מלכר
כלומר מלכר גדל התנכר. ודע כי המלה הזאת מכלל מה שקבענוהו בספר הזה (19)
ממה שנקבעו בו שני משרחים והוא שהקשה נותנת שיהיה מלכר כל התנכר בלי
על, ותרגומו מלכר כל התנכר, והענין ששכניהם שלחו להם מנתה ועודו אותם בזה

ובכסף ובבגדים לצורך עצמם מלבד מה שהתגברו בו לבנין הבית והוא אמרו וכל סביכתייהם חזקו בידיהם בכלי כסף בזהב — לבר על כל התגבר, כלומר חזקו בידיהם בדברים האלה מלבד כל התגברם וזה (על) [כל] שישרח לבר ויפל על, ויתכן כהקשה גם כן שישרח על ויפל לבר ויהיה ענין שיוחזקו ידיהם באלה הדברים תוספת על התגברם ומעשיהם זה מחזקם ידיהם והתגברם הוא שעשו מה שצוה בו כורש באמרו: וכל הנשאר מכל המקומות אשר הוא גר שם ינשאורו אנשי מקמו בכסף ובזהב — עם הגדבה לבית אלהים אשר בירושלים, והכריו בעמו לחזק את ישראל בדברים האלה עם מה שיהגברו בו לבית וששוב מישאל אל ירושלים מי שיעיר האלהים את רוחו לזה, וספר הכתוב שעשו מצותו שחי הכחות ואמר ויקמו שחי האבות ליהודה ובנימן והכהנים והלויים לכל העיר האלהים את רוחו לעלות לבנות את בית ה' אשר בירושלם, וזה ספור עשות ישראל מצותו, אבל עשות עמו מצותו וכל הנשאר מכל המקומות אשר הוא גר שם הוא אמרו וכל סביכתייהם חזקו בידיהם וג' ובארתי את זה באר הטיב בעבור מה שיש בו מן הקושי.

וכבר הסרו בי אם מאמרו אשר אין טוב באדם שיאכל ושתה (קבלת נ כד) רוצה, כי אם שיאכל⁽¹⁾ וחסר, והחפץ במאמר הזה למנוע מן קפיצת היד והציקנות על הנפש ממה שחנן האלהים את האדם כי הוא כחש בטובת האלהים וכפירת חסדו. ויש שמחסרים אות העתידות להקל כאשר בונבל כעלה כלנו (ישיע סד ט) שעקרו וננכל כי הוא נפעל מן כנבל עלה (סס לד ז), וביצב גבלת עמים (דננים לנ ט) בדברי קצת אנשי החכמה והוא מר יצחק בן מר שאול, ובידו גורל (עוני יא ית) בדבריו גם כן, אלא מה שייסבלו מן הלשון והענין מורה על החליפה על רעת ר' יהודה בו⁽²⁾ ועם זה ממה שלא ימנע שיחכן בו מה שאמר מר יצחק. ונפלה אות העתידות⁽³⁾ עוד בברוך ה' ואעשיר (זכריה יא ט) ובזאנה את זרע דוד (מ"ג יא לט), ואחללך מהר אלהים ואבדך (יחזקאל כה יא), וכבר בארתי זה בספר ההשויה, כמו שהוסיפה ביילילו (הושע ז יד) ייליל (ישיע טו ז) לא ייטיב (ליונ כד כא) ממרחק יירע (תהלים קלח ו) כאשר אראהו ואבארהו בשער אשר אחרי זה. ויש שמחסרים כף הדמיון בכמו אמרם נום זהב באף חזיר אשה יפה וג' (משלי יא כג), ועוד נום זהב — מוכיח חכם על און שמעת (משלי כה יב) השעור כנום, עיר פרוצה אין חומה (סס כה כח) שעורו כעיר פרוצה, ובמשלי הרבה מכוה, וכמהו גור אריה יהודה, יששכר חמור גרם (נחלצית טז). ויקרה מזה חסר הכף מן כאשר באמרו שבעת ימים תאכל מצות אשר צויתך (שמות לד יט) רוצה כאשר צויתך (כמו זכ' סג כג טו), וכמהו כי אשר ראיתם את מצרים (סס יד יג⁽⁴⁾). ויש שמחסרים בית הרבוק ובית העזר כאשר עשו באמרו ורעו אתכם רעה והשכל (ירמיה ג טו) ר"ל ברעה והשכל, ירחצו מים (שמות ל כ) ר"ל במים, לא יטמא בעל בעמיו (ויקרא כא ד) רוצה בבעל בעמיו, וימת סלד לא בנין (דכ"א ז ל) כלומר בלא בנין, ויצאה חנם אין כסף (שמות כא)

⁽¹⁾ כמו שכתוב אשר אין טוב לאדם — כי אם לאכל ולשתות (קבלת ט טו).

⁽²⁾ כי לדעתו (דף 114 160) הוא טעמלי הכפל ידד.

⁽³⁾ כי החלף מהם והואו פתוחה כוונתו וכוונתו, ובתנך כלאו אלנך.

⁽⁴⁾ ובמסכת ויקרא ז', ל"ז ענה ה' אשר דמניין כאשר, ובמסכת בבבא מציעא לריכס תקון ואין פה טקום כלומר (יצחק בער):

ר"ל כאין כסף כאשר נאמר באין חוון יפרע עם (משלי כט יח), רק הכסף אנדל
ממך (נחלשית מז) עקרו בהכסף.

ובכר חסרוה הרכה מן הכלים בכמו אין אלהים כל מומותיו (תהלים י ד)
כלומר בכל מומותיו, מקטב ישוד צהרים (תהלים לא ו) בצהרים, אני חורחך
שעשעתי (סס קיט ט) בחורחך, רק הכסף — נחנו אצור בית ה' (יחזקאל ו כד),
ואם בית אישה נדרה (נמדנר ל יח), לזנות בית אביה (דננים ככ כח), לא יעשה
בית ה' (מ"ח יכ יד) רוצה בהם כולם בבית, ויקברוהו ביתו (דנ"כ לג כ) בביתו,
זכרה ירושלים ימי עניה (ליכס ח ז) רוצה בימי עניה, אותי נהג וילך חשך ולא
אור (סס ג) בחשך, וכמהו ואיביו ירדף חשך (מחוס ח ח), בישישים חכמה וארך
ימים חבונה (ליכס יכ יכ) ובארך כלומר ועם ארך ימים חבונה כאשר נאמר ברכ
עם הדרת מלך (משלי יד), כתוא מכמר (ישעיה נח כ) ר"ל במכמר, ופחרת לילה
ויומם (דננים כח סו) בלילה וביומם, היוצא השדה (דננים יד כנ) כלומר בהשדה,
לנחוחם הדרך (זעוט יג כח) משפטו בהדרך כאשר נאמר בעורא (נחמיה ט יט)
ובאשר נאמר ינחני במעגלי צדק (תהלים כג). ומין אחר מן החסרון בכלים צאו
ההר (סס ח טו), ויעקב נסע סכותה (נחלשית לג יז), וילך עשו השדה (סס כז ס),
לך פרנה ארם (סס כח כז), וילך חרנה (סס כח י) וישליכו אותו הבורה (סס לו כג)
להוריד מצרימה (סס לו כה), ויעל על גזוי צאנו — חמנתה (סס לח יכ), ויוצא
אחו החוצה (סס טו ס), נחלה מצרים (נמדנר לד ס) ועבר צנה — ועלה אדרה
ונסב הקרקעה (יחזקאל טו ג), חסרי ה' עולם אשירה (תהלים פז ז) נאספים
מכמש (מ"ח יג), כי הלך שמעי מירושלם גח (מ"ח כ טח), וילך שפי (נמדנר כג)
כלומר והלך אל גבעה אהח מן הגבעות, וזה הרכה מאר במקרא והם כלם כלים
מחסר מהם אל או הלמד ואינם פעול בהם, ולא ההאים אשר ביוצא אחו
החוצה וסכותה ווולחם במקום אל, בעבור שכבר אמרו לצפניה ליום ארבעה
לנבנה ליום (דנ"ח כו יז) בהא ובלמד אשר במקום אל, וכבר בארנו זה כמה
שקדם מן הספר הזה (לעיל 38*). ובכר חסרו למד הסמיכה מזולת הכלים בכמו
אמרם ושני אנשים שרי גרודים היו בן שאול (ע"כ ד ז) כלומר לבן שאול, ועוד
חלילה לאל מרשע ושדי מעול (ליכס לד י) משפטו ולשדי, ואפשר שיהיה כמורה לא
יטמא בעל בעמיו (ויקרא כז ז) כלומר לבעל בעמיו או אפשר שמשפטו על בעל בעמיו.
ויש שמחסרים פעמים רבות הכנויים השכים על מה שלפניהם אשר לא ישלמו
הדברים כי אם בהם בין שיהיו נראים בדבור או צפונים כלל, וזה כמו אמרו יחעלה
שמו וחשקת בה ולקחת לך לאשה (דננים כח יח) שעורו ולקחתה לך בהא נראית
כנוי האשה או שהיה ולקחת אותה וחסרו הכנוי הזה מהדבור והשאיורו בלב; ארני
המלך הרעו האנשים האלה את כל אשר עשו לירמיהו הנביא את אשר השליכו
אל הבור (ישעיה לח ט) שעורו את אשר השליכוהו או השליכו אותו, עד יום
אשר נלכדה ירושלם (סס לח כח) שעורו אשר נלכדה בו, מגלחי זקן וקרועי
בגדים (סס טח ס) משפטו מגולחים זקנם, זקנם במקום זקניהם, וקרועים בגריהם

(*) וזה כנגד מה שזמרו צינמות יג ונ"ר פ' ס"ח, כל תיבה שזריכה למד נתחילתה
העיל לה סה נסומי. והחכם האפדי אשר העתיק דברי ר"י נקלור כתב פה (נחלשית
אשר לפני), וכבר נאס הכא בסוף סמלה נמקום למד האחת נעלרטיס וסכתה ופדנה
ותעמנה ודומים לאלה, וזה כנגד דברי העמנר פה וגם לעיל אמר, וליין הכא האחת
נמקום אל כאשר חושנים רב בני חדם.

כאשר נאמר קרוע כתנחו (ע"ז טו לב) כי הדבר לא ישלם והענין לא יקום כי אם בשב וסמך *). ותסר השב אפס כי הוא כלב ולולי זה יהיה הדבור חסר, ונתכנה הסמיכה הנה והחסרון בעבור שכבר נירע שאיננו רוצה מן הזקן כי אם זקניהם ומן הבגדים כי אם בגדיהם. שה פזורה ישראל אריות הדיחו (ייעזר נ י) משפטו הדיחוה או הדיחו אותה, הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נוקרתם (ישעיה נה) בחסרון סמנו וממנה, זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים (שמות יג ג) שעורו אשר יצאתם בו, כאנו אל הארץ אשר שלחתנו (נעמד יג כז) שעורו אשר שלחתנו אליה או אשר שלחתנו לחור אותה או לרגלה, וזכרת את כל הדרך אשר הוליכך ה' (דברים יז ב) ר"ל אשר הוליכך בה. ומן השער הזה סמכו על זכרון קצת מה שצריך לזכור כלו מבטחונם על שאנחנו נצרך אל הנזכר שהוא מה שיחסר ממנו ובכמו זה אמרו ר"ל, דבר שנאמר כמקצת והוא בכל" (מדה י"ח ט"ז עזות) הרמיון בזה סמך הכחוש על זכרון קצת שבעה גוים והוא רוצה כולם כאשר נאמר ושלחתי את הצרעה לפניך וגרשה את החוי את הכנעני ואת החתי (שמות כג כח) וסמך על זכרון שלשה גוים מכלל שבעה (הנזכרים נפסקו כג) הודעה והוא הדין לכולם; ומהם ונקב שם ה' מות יומת (ויקרא כד י) והנקב אין עונש עליו עד שיהיה בחכונת מי שנאמר בו ויקב בן האשה הישראלית את השם, וממנו עוד אשר יתן מורעו למלך מות יומת (ויקרא כ ב) והענין אשר יתן ויעבור יחד כאשר אמר ומורעך לא תתן להעביר למלך (סע יח כח) והספיקו לו אמרו יתן כי מדבריהם שיסתפקו בדבר מהצטרפו לדבר, עד אשר יהיה הדבר אשר יסתפקו בלערינו נופל; ושוה בזה המולך או זולתו מן הנעבדים ובכזה אמרו ר"ל (מדה יט) "דבר שנאמר בזה והוא הדין לחברו"; ומה סמכו באמרו ורם זכחך ישפך על מזבח ה' אלהיך (דברים יב כז) מבלתי שיאמר חלכם הקטיר; וכמהו עוד רק חזק לבלתי אכול הדם (סע) מבלתי שיהבר אליו החלב מפני שידע שאנחנו נחבר אותו אליו בעבור ההקדש הוהרת יתעלה מאכלם שניהם באמרו כל חלב ובל דם לא תאכלו (ויקרא טז ג). ומן החסרון עוד מה שחסר ושנה מאפניו זה באמרו כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש או הקסה או השרה (שמות כה ה) ר"ל אוכל אשר בשרה כי כאשר אותה זוכר מה שזירה על הדבר הוא כזכר אותו; וירב היער לאכל בעם (ע"ז יח ט) ר"ל וירב עץ היער כאשר קרה לאבשלום או וחרב הית היער; כשר שלמן (הושע י יד) נאמר שעקרו של מנאצר וכן נאמר בנצרים (ייעזר ד יו) שהם מתיחשים אל נבוכדנאצר. וממה שדומה לזה מה ששמו בו בחסרון מלים באים מקצרים וחסרים לא יוכנו אלא בחוספות, וזה כמו אמרו יששום מדבר וציה (ישעיה לה) שעורו יששו בם או אותם; הגידו ונגידנו (ייעזר כ"י) שעורו ונגיד עלינו, והוא שהם היו מסכימים להלשין בו אל המלך; בני יצאוני ואינם (סע י ב) ענינו יצאו ממני; כי ארץ הנגב נתחני (יחזקאל טו יט) הענין נתח לי; בשלם הבשר (מ"ט סוף יט) כלומר בשל להם הבשר; שפטני ה' (תהלים ז ט) כלומר שפוט לי וכמהו דגני אלהים (נחזקית ל ו) כלומר דן לי על אויבי בהכעיסם במלאת שאלתי; אל חשש בי כי קדשתיך (ישעיה סה ב) כלומר קדשתי ממך כלומר אני יותר טהור ממך; לא יגורך רע (תהלים ס ב) כלומר לא יגור אחך; לא עשיתם כלה (נחזקית ט לא) כלומר

* רלנו כי עם כעז הדבור ומומך כנוי הקנין אל הנשוא על הנשוא, ועם לפעמים חסר הכנוי, כול נחמך אשר ידע הזמנע וזכיל נלנו למי סדנר.

לא עשית אותם כלה בענין עמם כאשר אמר אך אתך לא אעשה כלה (ירמיה
 ל יז) בענין עמך; פור עצמות הונך (תהלים נג ו) כלומר חונה עליך, פן יאמר
 אייבי יכלתיו (סג יג ה) כלומר יכול לי; וילחמוני חנם (סס קט ג) וילחמו בי;
 חמלאמו נפשי (שמות טו ט) שעורו חמלא מהם נפשי בשבא חתח המס והוא
 עתיד כי מלאה הארץ חמס (נחלזית ו יג) אשר הוא בענין בי נמלאה והראיה
 על זה אמרו וחמלא הארץ חמס על בנן נמלאה, וכן חמלאמו נפשי בענין חמלא
 מהם נפשי בקמץ חתח המס כמו וחמלא הארץ חמס. וחונים וגם לא שבעת
 (יחזקאל יז כח) שעורו וחוני אותם; פן חשבענו והקאוחו (עזלי כה כו) השעור
 פן חשבע ממנו; ושבעתם על שלחני סוס ורכב (יחזקאל לו כ) מסוס ורכב,
 ונאמר בהפרד הכניו ושבעתם אחו (יזאל כ יט) וכן אומר הערב גם כן שבעתי
 לחם ובשר, מלחם ובשר; והשיבני דבר (נחלזית לו יד) והשב לי; לשמר אח
 בריחו לעמדה (יחזקאל יז יד) ענינו לעמוד בה כאשר נאמר ויעמד כל העם
 בבית (מ"ג כג ג), שבו וסחרוה (נחלזית לד י) כלומר וסחרו בה; וישחמטו ויחמטאו
 (יחזקאל ט טו) כלומר ויחמטו בו; לפלמוני המרבר (נחלזית מ יג) אני חושב שהוא
 מורכב מן פלני אלמני (רות ד). וממה שנכנס בשער החסרון חסרם ואו המשך
 מהפעלים העתידים ויורו עליה בקבוץ פוס*) כאמרם לבו יקצץ או (תהלים עז ו)
 בחסרון ואו ויקבץ את כל אכל (נחלזית טז טח) בעבור המשך הרברים; איש
 אחד מכם ירדף אלף (יזשע כג י) בחסרון ואו וכי ירדף גאל הרם (סס כ ה),
 יתקד רברי (עזלי ד ד) בחסרון ואו יתמוך כבד (סס כט כג); הן לצדק יפלד מלך
 (יזשע לב) בחסרון ואו ה' ימלוך (שמות טו), וחסרם אותה גם כן מהצווי בהמשך
 הרברים כאמרם הרים שנימו (תהלים נח ז), אי"ר נא (חיוז לח ג), אי"ר נא לבית
 המרי (יחזקאל יז יג), אמר לה את ארץ וג' (סס כג כד), לך אחת מלך עלינו
 (שופטים יז). וכבר חסרוה עוד מן המקורים נאמר לפני מלך מלך (נחלזית לו לא),
 כי טוב אמר לך (עזלי כה ז), בענש לך (סס כה יח), בקרב איש (ע"ט טו ה),
 אך כאשר לא יחסרו אמרו יען אמור מואב (יחזקאל כה ח), בקרוב עלי מרעים
 (תהלים כז כ), עד מלוך מלכות פרס (דכ"ח לו כ), גם ענוש לצדיק (עזלי יז כו)
 וזה ידוע אצל בעלי המסורת והם קוראים האחד מלעיל והוא אשר נכתוב בו
 הוא והאחר מלרע; ויש שיחסרו אותה מן התארים עוד למשך הרברים כאשר
 נאמר ארץ אפים יגדיל חסד (תהלים קמה ח) בחסרון ואו גדול העצה (ירמיה לז יט),
 וזה (גדול חסד) אם הוא כחוב ביאו הוא מקבץ והוא איננה נחשבת בעבור נפלה
 מן המבטא, ועוד גדל חמה (עזלי יט יט) בלא ואו, ועוד אהב טהר לב (עזלי
 כז יח) וטהר ידים (חיוז יז י) בחסרון ואו טהור עינים (תנחומ' ח יג); ומן השער
 הזה אמרו תועבת ה' כל גבה לב (עזלי יז ד) הוא קודם הסמיכה גבוה ע"מ גדול
 וטהור והיה ראוי להיות מקבץ הבית בקמעות כאשר חסרו ממנו הוא ע"ד גדל
 חמה וטהר ידים וכבר עליהם זה וחסרו ממנו הקבוץ, וכמהו מגבה רוח (קבלת
 ז ח), וחסרוה עוד מן מלשני בסתר (תהלים קא כ) כאשר הוסיפו היות והגיוהו
 השין למשון הרברים. וכבר חסרוה מן השם המיוחס כאמרם (מואביות) אשרדיות
 עמניות (נחמיה יג כג). ומה ששמשו בו בחסרון עוד להקל חסרם ואו וידוע חלי

(*) ר"ל קצץ חטוף וידענו טכטע מקומות נספרו שבת קודש גם לקצץ חטוף גם
 לשוק קצץ שניהם קצין רחל לקצץ סוף פ' לא. גם כנלמצי קרל לקצץ חטוף קצץ מלא
 פוס, וגם לחולס קרלו כעקדקים מלא פוס (רמ"ז כג) כרכס מלא יכסיו).

מאמרו גם כל חלי (דברים כח ט) וזולתם. וחסרם ואו ושמן יצדי (יחזקאל כז י) מאמרו קחו צרי (ירמיה נח ט) וזולתו, וואו להם עני (דברים יז ג), ימי עני (לוי כ י) מאמרו ראה ראיתי את עמי (שמות ג ז), אסירי עני וברול (תהלים קז י); ואו עין ראי (לוי כז) מאמרו אל ראי (נרצית יז ג), והיא ההקשה באמרו ויריקו חרבותם על יפי חכמתך (יחזקאל כח ז) ר"ל שחסרו ממנו ואו כלילת יפי (שם כג) וכליל יפי (שם כח יב) בעבור הסמיכה, אלא שחמסוהו בחסרם ממנו עוד הקבוץ המורה על הוא והוא כמה חרי האף הגרול (דברים כט כד) וכאל רמי (תהלים פג ג) ובואני עשה המלך שלמה (מ"א ט כז) ר"ל שעקרם חורי ודומי ואוני הקשה עליהם כמה שקבצוהו הגה מן הרמיון הזה. וממה שרומה למה ששמשו בו בחסרון להקל מה שמשפטו ההכבד כאמרם ואדם מלאו את הארץ (מ"א כ כז) ומשפטו לרגוש הלמד כי הוא פעל חלף בכר, אבל מלאו בהקל הוא צווי מפעל קל באמרו מלאו ארבעה ברים (מ"א יח לד), ואמרו בצווי מן הפעל הזה הכבד ומלאו את החצרות חללים (יחזקאל ט ז) בהקל ג"כ וע"כ בא בפחחות המם, וכמהו קראו מלאו (ירמיה ד ה) ואמרו ובקשו ברחובותיה (שם ה ח) משפטם והרומה להם הרגשות, ובקשו צווי מן בקש ה' לו (ע"א יג יד), ונאמר במקור פעל כבד בענני ענן (נרצית ט יד) בהקל ומשפטו להכביר ע"מ וברברי אתך (יחזקאל ג כז), ועוד בקנאו את קנאתי (נמדנר כה יא), משפטו לרגוש ע"ד נפשי יצאה ברברו (ע"א ה ו) כי הוא מקור אשר גיי לאלהיו (נמדנר כה יג) והוקל באמרו ויקנאו אחו (נרצית כז יד), ועוד מידי חבקשנו (שם טג ט), חתומות יכסימו (שמות טו ה), כי חרבת הגפח עליה וחתל ליה (שם כ כה), וחתלצוהו (זופטיס יז יו), לכר מיושבי גבעה התפקדו ויחפקדו בני בנימין (שם כז טו), ויחילדו על משפחתם (נמדנר ח יח), וינקשו מבקשי נפשי (תהלים לח) ואביבין החל בי (נרצית לו ז), אם כהחל באנוש החתלו (לוי ג ט), מי יחן בספר ויחקו (שם יע כג), בחקו חג — בחקו מוסרי ארץ (מזלי ח כז), נסעה ונלכה (נרצית לג יב), וחתצו הבתים (יעזיה כז י), וואח חעלוחיה) ורליותיו שלחה לו (יחזקאל יז ז), שלחו באש מקרשך (תהלים עד ז), הננו אחנו לך (ירמיה ג כב) המלמד ידי לקרב (תהלים קמד), המבקשים (שמות ד יט), המלקקים (זופטיס ז ו), המעשקה בחולת כח צירון (יעזיה כג ז), חעגנה לעיניהם (יחזקאל ד יב) המשפט בכל אלה וברכה מאד כמהם ההכבד והוקלו. ומן השער הזה אצלי ויוד יעקב נזיר (נרצית כה כט) כי פא הפעל והוא נזן אוברת מן יוד ומשפטו להרגש ע"ד ייאל אלהים (שם לו ט), וכבר הקלו עוד מגבורתם בושים (יחזקאל לז ל) מבציר אביעוד (זופטיס ח ז), מלמעלה החרם (שם ח יג), ומקצה אחיו (נרצית טז ז), מלאם יאמץ (שם כה כג), וישב דוד במצר (דכ"א יא ז), נברלו אל דוד למצר (שם יב ח), והלויים במלאכת (דכ"ג יג י) ומחית כשר חי בשאת (ויקרא יג ט), ולשאת ולספחח (ויקרא יד נו), לגר שלחן — למני ממסך (יעזיה סה יא) פרושו למנין כלומר לקבוץ הרב והוא נגזר מן ואתה חמנה לך (מ"א כ כד) חדרו ענין לגר גם כן אצלי כלומר להמון והיה ראוי להיות למני דגוש כמו לגר, ומאת המעט המעט (נמדנר לה ח), כי אחם המעט (דברים ז ז), כי צו לצו קו לקו (יעזיה כח י) ואפשר שיהיה טעם בצו לצו כטעם במשער לשער (שמות לב כ), את המקלות (נרצית ל) ומקלו יגידו לו (סופר ד יב), וישא משאות (נרצית טג לד), העורים והפסחים (ע"א ה ו) ועוד פקחים (שמות כג ח), מגלה עמקות (לוי יב כב) כי הוא קבוץ עמקה

משאול (ליון יא ח), ומהשער הוה אצלי המבלי אין קברים (זמות יד יא) העקר כמם הרגשות*) כמו הויטב בעיני ה' (ויקרא י יא) כי הוא לשאלה לרעת גם כן ולולא זה היחה ההא כשכא ופתח כמו המבלי אין אלהים (מ"ב ח ג); ומן המוקל עוד אלהים יחנך (בראשית טג כט) חנוך יחנך (ישעיה ל"ט) משפטו שיהיה היור מיתוך בשכא ושחיהיה החח מקובצה בקמץ ושחיהיה הגון רגושה ע"ד אלהים יחננו (תהלים מז כ), שארית עמי יבזום (למניה כ ז), וסלף בוגרים ישרם (עזלי יא ג) והפכה המלה ממשפטה להקל; וממנו עוד ונבוה בהם עד אור הכקר (ע"א יד לו). וממה שדומה למה שקדם מן החסרון חסרם התנועות מאותיות שהיו חייבות להנוע והניחם אחסם, כחסרם התנועה מסמך אל חיסף על דבריו (עזלי יו ו) ומן שין קשף אמרי אמת (שס ככ כא), ומן בית מעם מוכחי (זמות כא יד), ונח ה' מידיו (לכיה כ ו), וכליל על מובחך (דברים לג י), וחנועה דלה מכל חלבו את מקדשו (נענדנ יח כז), כי המשפט באל חוסף להיות כמו אל חיסף דבר אלי עוד (דברים ג כו), ומשפט קשט אמרי אמת להיות כמו מפני קשט סלה (תהלים ס ו), והמשפט במובחו ומקדשו שיהיה כמו וספדשי תראו (ויקרא יט ל) וכמו אשר לפני משכנו (יהושע ככ כט), ונחתי משכני (ויקרא כו יא); ובא אלה לפני ספדד (מ"א ח לא) ואלו היית מעמיד היית אומר ספדד במשיכת הבית והנעת החח בסגל כאשר היחה חנועה חת וכליל על מובחך (דברים לג י) בסגול; וחנועה שין שרם בהמה המה להם (קהלת ג יח) שהיא עמל (שס ככ כג), כי הנחת שני השניין האלה איננה נמורה כי הם מוחל בהם ולא יונח בנח, וחנועה בית גנבתי יום וגנבתי לילה (בראשית לו לו). וכבר כארתי ענינם באות הגימל מספר השרשים; וחנועה בית וככל בהמה לא חתן שכבד (ויקרא יח כג), ויתן איש כך את שכבתי (נענדנ ג כ) משפטם להיות כמו גביתד גבורחו; וחנועה מס בהפיד לא תרביע (ויקרא יט יט), תחת בהמתם (נענדנ ג טה), כי בהמה ע"ם שאלה אכרה חאנה נבלה גנכה ומצאנו למר שאלה ונון חאנה ולמר נבלה מונעת בקמץ בהסמכם אל הכנוים כאשר נאמר והשימותי גפנה יחאנחה (הושע כ יד), נבלתי יקמוון (ישעיה כו יט), שאלתי ובקשתי (למטר ד) מה שאלתך (שס) והיא הרקשה באכרה וגנכה וכן שמשו רבוחינו ז"ל באבירה באמרם אבדתי מותרת. וממה שהונח מהרמיון הוה אמרו ושאלה אשה משכנתה (זמות ג כז) המשפט בנון שחיהיה פשוטה בקמץ, וכמהו והיא חביתד ואשח בריחך (מלאכי כ יד), וממה שהונח עוד בית נחפאים במערה (יהושע י י) ומם אחם נספאים (יחזקאל כ ל) ובית והעם אשר המה נפאים (ירמיה יד יו) המשפט להיות בקמץ כאמרו אל נביאי ישראל הנפאים (יחזקאל יג כ), ומן המין הוה לבלתי השיב המלך את נדתי (ע"כ יד יג). ומן השער הוה אמרו אל גוי שלי (ירמיה טט לא) משפטו להיות כמו שלי הייתי (ליון יו כ). וממנה עוד אמרו ולאביו שלח קיאת (בראשית טכ כג) קיאת יקרא אשה (שס כ כג), קיאת יבא אהרן (ויקרא יו ג) כי מנהג העבריים כאשר יביאו על מאומה מן הלשון הוה הביח הנוספה או הלמר או הכף שיניעו אותו בקמץ כאשר נאמר ובחנוני נא קיאת (מלאכי ג י), בואת יקיאת (ע"כ יז טו), הלא ליה יענו (ע"כ כא יא), אי קיאת אסלח לך (ירמיה כ ו), כי קיה וקיה (ע"כ יח כה), ושחטחם קיה (ע"כ יד לר) וקיה הנערה באה (למטר ח); וממנו בהשמה

(*) כ"כ לקמן כ' לו ופתחו הסה ולא דגזו המם ורלס מ"ז ודו"כ נמלוד עינים.

מהם (ויקרא כו טג) העקר כהא הנעוזה בשרק או כקמץ גדול כי הוא כמו כל ימי השמה (זס) וכבר קדם דברנו בו (154); ומן השער הנה היחיד כסא הוות (תהלים לד כ) הוא אצלי פעל עתיד כבר מבנין פועל ועקרו שיהיה היחיד בהכתב ואו פועל בו כי עתיד פועל הוא יפועל ובסגול תחת הבית למשך הדברים וכאשר היה זה התקבצו שני נחים אחד מהם ואו המשך הסרוהו והורו עליו בקמץ.

שער בו.

ממה שהוסף בו לנחץ ממה שאין צרך בדברים אליו.

יש שישינו הפעל או המלה לכלי צרך מכאן אל זה בחבן הענין אבל על דרך הנחץ (ר"ל על דרך סתווק) ואפשר שיהיה הנחץ ראוי וזה בעבור מצוע שיהיה בין הפעל או בין המלה וכין מה שיכא סמוך להם מן הדברים וישנו הפעל ההוא או המלה ההיא בעבור הפסקם ממה שסמוך להם ער שיהיו הדברים מסדרים ועשו כל זה מחפצם לבאר. ויש שמרבים האחר אם לנחץ או להגדיל עניני, ומה אמר אל הכהנים בני אהרן ואמרת אליהם, ועוד ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו, כי (המן אשר) באמרו ומעץ וג' מספקת מהצטרך אל ממנו לולי הנחץ*, וכמהו את ה' צבאות אחו חקדישו (ישעיה מ יג) אמרו את מספיק מהצטרך אל אחו ונשנה לנחץ, ועוד ובאחיכם בני ישראל איש באחיו (ויקרא כה טו) הוספת איש באחיו לכאר, כי אכלו את יעקב ואכלהו ויכלהו (ישעיה י כה) שנו ואכלהו לנחץ, [און] יאמר אמר שאכלהו אכילה אחר אכילה ויכלהו, ועוד הן גועני אברנו כלנו אברנו לנחץ; וילכו שלשת בני ישי הגדולים הלכו אחרי שאול (ש"ל יז יג), ויאמר המלך אחשוורש ויאמר לאסתר (ז ז), ובמשפטיך חטאו כם (נחמיה ט כט) שנה המשרח לנחץ, אבל ואני כאשר שכלתי שכלתי (נחמיה טג טו) שכלתי אשר בסוף הפסוק במקום אשכל כלומר כאשר שכלתי מיוסף אשכל מבנימין. וממה שנשתנה לנחץ עור אמרו אברהם אברהם, יעקב יעקב, משה משה, שמואל שמואל, חמרים חמרים (שמות מ י) אמן אמן (נמנמנ ד כה), כל הקרב הקרב (זס יז כח) כדרך בדרך (דברים ז כ) מעלה מעלה מטה מטה (זס כח טג); ומן הנחץ אמרו בי כל העדה כלם קרשים (נמנמנ יז ג) אם היה אומר כי כל העדה קרשים היה מספיק אך שנה כלם לנחץ; וכמהו כל מלכי גוים כלם (ישעיה יד יח) כל בית ישראל כלה (יתחקל כ ט) וכל שריך כלם (ישעיה לו ו), וממה שרכוהו לנחץ אמרו כי כוכבי השמים וכסיליהם (ישעיה יג י) ואין בשמים כי אם כסיל אחר ורבו אותו לנחץ שחברו לו הכוכבים אשר סביבותיו וקרא הכל כסילים כאשר עשו באמרם ואבדו בתי השן (עמוס סוף ג) ולא מצאנו כי אם בית השן אחר עשהו אחאב כאשר נאמר ובית השן אשר כנה (מ"ל כ ז), אך חבר אליו בתי יקרים וקרא הכל בתי השן, וכאשר עשה באמרו ויפל על צואריו (נחמיה לג ד) שקרא מה שיש סביבות הצואר צוארי וקבץ הכל צוארים, וכבר נאמר בלשון אחד בצוארו ילין עז (איזנ מ"ל יז) על צוארו (נחמיה מט טג) ובמו זה ושוליו מלאים את ההיכל (ישעיה ו) והגי בניו ובין העי (יהושע

(* ר"ל שם נאמר ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל כללך הים מספיק" כנאור הזה אך הוא ככל דברים הים כחונ נכ"י והכדלתי אותו מדברי הסתנה, כי לדעתי כח זה נעתיק אחד לנאור. ולזה לדברי פרק הזה ממסס בן סתוק 71—70.